

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการประเมินผลโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการอ่าน
 - 1.1 ความหมายความสำคัญและประโยชน์ของการอ่าน
 - 1.2 ปัญหาและสาเหตุของคนไทยที่ไม่มีนิสัยรักการอ่าน
 - 1.3 ความหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
 - 1.4 รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
 - 1.5 การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนิสัยรักการอ่าน
2. โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 2.1 โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 2.2 นโยบายและหลักการ
3. การประเมินโครงการ
 - 3.1 ความหมายของโครงการ
 - 3.2 ความหมายของการประเมิน
 - 3.3 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 3.4 ประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ
 - 3.5 การประเมินโครงการแบบ CIPP Model
 - 3.6 รูปแบบการประเมินโครงการ โดยใช้ CIPP Model
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการอ่าน

ความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของการอ่าน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของการอ่านไว้ ดังนี้

ความหมายของการอ่าน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของการอ่านไว้ ดังนี้

บันลือ พุกกะวัน (2548 : 2) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นการพัฒนาความคิด โดยที่ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถหลาย ๆ ด้านเช่น การสังเกต จำรูปคำ ใช้สติปัญญา และประสบการณ์เดิมในการแปลความหรือถอดความให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน

ศรีจันทร์ เจิงกลินจันทร์ (2548 : 2) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นการแปลความหมายจากตัวอักษรมาเป็นความคิดและนำความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเครื่องหมายแทนคำพูดและคำพูดเป็นเพียงสิ่งที่ใช้แทนของจริงอีกทีหนึ่งเพราะฉะนั้น หัวใจของการอ่านคือ การเข้าใจความหมายของคำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 2) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านหมายถึง การเข้าใจในถ้อยคำประโยค ข้อความ และเรื่องราวที่อ่าน โดยสามารถอธิบายความหมายของคำ เล่าเรื่อง สรุปเรื่อง และบอกประเด็นสำคัญของเรื่องได้ถูกต้อง

แมนมาส ชวลิต (2552 : 21) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นการแปลความหมายและความเข้าใจซึ่งมีการแสดงออกโดยใช้สัญลักษณ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ใช้อักษรแทนเสียงต่าง ๆ แล้วเปล่งออกมาเป็นคำแล้วรวมเข้าเป็นคำ แทนความรู้ทั่วไป ความคิด ประสบการณ์ ข้อมูล จินตนาการ วิชาการทั่วไป อ่านแล้วนำความรู้ไปปฏิบัติได้

สุขุม เถลยทรัพย์ (2553 : 24) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การรับรู้ความหมายและการทำความเข้าใจจากตัวหนังสือหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยผู้อ่านจะต้องตั้งใจและมีสมาธิเก็บสาระสำคัญหรือรวบรวมความคิดที่มีอยู่ในหนังสือนั้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2554 (2556 : 1405) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า ว่าตามตัวหนังสือ ถ้าออกเสียงด้วย เรียกว่า อ่านออกเสียง ถ้าไม่ต้องออกเสียง เรียกว่า อ่านในใจ

จากความหมายของการอ่านสรุปได้ว่า การอ่านหมายถึง การแปลความหมายจากตัวอักษร สัญลักษณ์มาเป็นความรู้และสามารถเข้าใจความหมายของคำที่อ่าน ซึ่งมีทั้งการอ่านในใจและการอ่านออกเสียง สามารถสื่อสารความหมายระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ได้ตรงกันซึ่งเป็น

การสร้างสรรจินตนาการให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี โดยอธิบายความหมายของคำเล่าเรื่อง สรุปเรื่อง และบอกประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่านได้

ความสำคัญและประโยชน์ของการอ่าน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการอ่านไว้ ดังนี้
ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 11) กล่าวว่า การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่
เกิดจนโต การอ่านทำให้รู้ข่าวสารต่าง ๆ จากทั่วโลก ซึ่ง โลกปัจจุบันเป็นโลกของข้อมูลข่าวสาร
ทำให้ผู้อ่านมีความสุข มีความหวัง ละมีความอยากรู้อยากเห็น อันเป็นความต้องการของมนุษย์
ทุกคน การอ่านมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง คือ พัฒนาการศึกษา พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพ
ชีวิต ทำให้เป็นคนทันสมัย ทนต่อเหตุการณ์ และสนองความอยากรู้อยากเห็น

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย (2543 : 4) ได้บัญญัติการบรรยายของ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เกี่ยวกับความสำคัญของการอ่านหนังสือใน
การประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2530 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ สรุปได้ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธี
อื่น ๆ
2. การอ่านสามารถอ่านได้โดยไม่มีกรจำกัดเวลาและสถานที่ สามารถนำไปไหน
ด้วยก็ได้
3. หนังสือเก็บได้นานมากกว่าสื่ออื่น ๆ ซึ่งมักมีอายุการใช้งานจำกัด
4. ผู้อ่านสามารถฝึกความคิด และสร้างจินตนาการได้เองในขณะที่อ่าน
5. การอ่านส่งเสริมให้มีสมาธิ มีสมาธิมากกว่าและมากกว่าสื่ออย่างอื่น ทั้งนี้เพราะ
ขณะอ่านจิตใจต้องมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พินิจพิเคราะห์ข้อความ
6. ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตนเอง จะอ่านคร่าว ๆ อ่านละเอียด อ่านข้าม
หรืออ่านตัวอักษร เป็นไปตามใจของผู้อ่าน หรือจะเลือกอ่านเล่มไหนก็ได้ เพราะหนังสือมีมากมาย
สามารถเลือกอ่านได้
7. หนังสือมีหลากหลายรูปแบบ และราคาถูกกว่าสื่ออย่างอื่น จึงทำให้สมองผู้อ่าน
เปิดกว้างสร้างแนวคิดและทัศนคติได้มากกว่า ทำให้ผู้อ่านไม่ยึดติดกับแนวคิดใด ๆ โดยเฉพาะ
8. ผู้อ่านเกิดความคิดเป็นได้ด้วยตนเอง วินิจฉัยเนื้อหาสาระได้ด้วยตนเอง รวมทั้ง
หนังสือบางเล่มสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วย เมื่อปฏิบัติแล้วก็เกิดผลดี

ขวัญชนก ทักษานี (2549 : 28 - 29) กล่าวว่า ความสำเร็จในชีวิตการศึกษาและ
การประกอบอาชีพหลายอย่างขึ้นอยู่กับกรอ่านเป็นองค์ประกอบสำคัญและการอ่านหนังสือมี
ความสำคัญ 2 บทบาท คือทั้งต่อผู้อ่านเองและต่อสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ช่วยพัฒนาคนในชาติ การพัฒนาประเทศให้ได้ผลจำเป็นต้องพัฒนาคนในชาติให้ได้ความรู้ไปพร้อม ๆ กันกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ หากคนในชาติรักการอ่านหนังสือจะทำให้เป็นคนมีความรู้ การทำความเข้าใจนโยบายการพัฒนาด้านอื่น ๆ ก็เข้าใจได้ง่ายขึ้น และสามารถมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น

2. ช่วยให้มีสมาธิ คนที่มีสมาธิมักปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ หนังสือไม่ใช่สิ่งที่อยู่หนึ่ง การอ่านหนังสือก็ต้องอาศัยสมาธิ คนที่ไม่มีสมาธิจะไม่รู้ว่าอ่านอะไร การอ่านจึงเป็นการฝึกสมาธิอย่างหนึ่ง

3. ช่วยเพิ่มทักษะในการเรียนรู้ การอ่านเป็นการฝึกทักษะ คนที่ชอบอ่านหนังสือจะจับประเด็นได้เร็ว มีอารมณ์ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ได้และทำให้มีทักษะในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น คนที่อ่านหนังสือบ่อย ๆ จะเป็นคนที่อ่านหนังสือได้เร็ว และมีความคิดก้าวไกล

4. ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หากเปรียบเทียบการอ่านหนังสือเหมือนการออกกำลังกาย ยิ่งออกกำลังกายทุกวันทำให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงขึ้น ยิ่งอ่านหนังสือมาก ๆ บ่อย ๆ ยิ่งทำให้สมองแข็งแรงสามารถคิดริเริ่มสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ได้มากขึ้น

5. ช่วยให้มีเวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เมื่อมีเวลาว่างถ้าหยิบหนังสือขึ้นมาอ่าน ถึงแม้ว่าจะเป็นหนังสือประเภทบันเทิง อย่างน้อยที่สุดผู้อ่านก็ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้จิตใจสบายคลายเครียดได้ แต่หากเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ก็จะช่วยเพิ่มพูนความรู้เพราะความรู้และประสบการณ์แห่งปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ความรู้ความสามารถได้รับการอ่านได้เช่นกัน

6. ช่วยพัฒนาสมอง การอ่าน คือ การนำข้อมูลเข้าสู่สมองโดยใช้อวัยวะทั้ง 6 เพื่อการรับรู้ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลตัวอักษร เสียง ภาพ ล้วนเป็นการส่งอาหารที่เสริมสมรรถภาพของสมองในการรับรู้ และประมวลข้อมูลไปสู่ความคิด การสร้างสรรค์ การอ่านมาก ฟังมาก ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ช่วยให้สมองสามารถทำงาน ได้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

7. ช่วยจรรโลงใจใฝ่สัมฤทธิ์ บูรณาการสิ่งที่ได้จากการอ่านมาใช้เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะ งานประดิษฐ์ทางเทคโนโลยี มุ่งมั่นมองเห็นแนวทางในการทำให้ชีวิตมีคุณค่า มุ่งมั่นในการทำความดี มีคุณภาพและจริยธรรม มีความเป็นผู้นำ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนจำเป็นต้องอ่านหนังสือเพื่อการศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ

2. การอ่านเป็นเครื่องมือช่วยให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เพราะสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

3. การอ่านเป็นเครื่องมือสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นต่อไป

4. การอ่านเป็นวิธีการส่งเสริมให้คนมีความคิดและรอบรู้ เพราะประสบการณ์ที่ได้จากการอ่าน เก็บสะสมเพิ่มพูนนานวันเข้าก็จะทำให้เกิดความคิด เกิดสติปัญญาเป็นคนฉลาดรอบรู้ได้

5. การอ่านเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินบันเทิงใจ เป็นวิธีหนึ่งในการแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองที่ง่ายที่สุดและได้ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด

6. การอ่านเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทางด้านจิตใจและบุคลิกภาพ เพราะอ่านมากย่อมรู้มาก สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

7. การอ่านเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาระบบการเมือง การปกครอง ศาสนา ประวัติศาสตร์และสังคม

8. การอ่านเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาระบบสื่อสาร และการใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

ลาวัญย์ สังขพันธ์านนท์ (2549 : 16 - 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการอ่านไว้หลายอย่างดังนี้

1. การอ่านช่วยให้เข้าใจชีวิตมากยิ่งขึ้น การศึกษาชีวิตหลายแบบจากหนังสือนับว่าเป็นการเรียนรู้ชีวิตทางอ้อม เนื่องจากในชีวิตจริงมนุษย์ไม่สามารถรับรู้ความเป็นจริงของชีวิตเพื่อนมนุษย์ได้ทั้งหมด ดังนั้น การอ่านจึงเป็นการช่วยให้เราได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของผู้อื่นที่ถ่ายทอดมาเป็นตัวอักษร ทำให้นำเรื่องราวชีวิตของผู้อื่นมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตัวเอง และช่วยให้มีความเข้าใจในชีวิตมากขึ้น

2. การอ่านช่วยให้เราเป็นคนรอบรู้ เป็นคนทันสมัย ทันโลกและทันเหตุการณ์เพราะหนังสือคือการบันทึกเรื่องราวของอดีต ปัจจุบันและบางเรื่องยังเป็นการทำนายอนาคตด้วย เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนาวัฒนธรรม ประเพณี ดังนั้นการอ่านเรื่องราวเหล่านี้ผ่านตัวหนังสือจึงเปรียบเสมือนการเรียนรู้สภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในแต่ละยุคแต่ละสมัย ได้เป็นอย่างดี การรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะช่วยทำให้ผู้อ่านมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโลกทัศน์ด้านการเรียนรู้และสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตทำให้ผู้อ่านสามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมั่นใจ

3. การอ่านช่วยให้เป็นคนที่วิสัยทัศน์และความคิดกว้างไกลมีเหตุผล เนื่องจากหนังสือหรือวรรณกรรมส่วนใหญ่เป็นการบันทึกทัศนคติและแนวความคิดของผู้เขียนไว้ ดังนั้น

การรับรู้แนวคิดของผู้เขียนในประเด็นต่าง ๆ จึงเป็นการช่วยขยายความคิดของผู้อ่านให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้อ่านเป็นคนที่มีความรู้ที่กว้างไกล รู้จักหาเหตุผลประกอบการคิดและตัดสินใจ

4. การอ่านเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นการตอบสนองความต้องการอยากรู้ อยากเห็นของมนุษย์ และยังก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน บางคนใช้กิจกรรมการอ่านเป็นงานอดิเรก นอกจากนี้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารบางอย่างยังเป็นการเพิ่มรสชาติให้กับชีวิตทำให้ได้รับรู้ในสิ่งที่อยากรับรู้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยเร้าความสนใจ เพราะผู้อ่านสามารถเลือกอ่านหนังสือที่เหมาะสมกับอารมณ์และความต้องการของตนเองได้ อันจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้เราได้รับความสุขใจและสร้างความพึงพอใจในการอาศัยอยู่ในโลก

5. การอ่านช่วยพัฒนาตนเอง เพราะวัตถุประสงค์ขั้นสูงสุดของการอ่าน คือ การนำความรู้ที่ได้มาประมวลเป็นความคิดรวบยอด องค์ความรู้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอ่านจะช่วยยกระดับความคิด จิตใจและภูมิปัญญาของผู้อ่านให้สูงยิ่งขึ้น

6. การอ่านช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการวัดความเจริญก้าวหน้าของประเทศ คือ จำนวนผู้อ่านหนังสือออก อีกทั้งในการกำหนดยุทธศาสตร์และสร้างแผนพัฒนาประเทศ ย่อมต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารสัมพันธ์ ซึ่งการอ่านจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการรับข่าวสารข้อมูลของประชากรในประเทศ การอ่านเป็นสิ่งที่ช่วยให้ประชาชนของแต่ละประเทศเกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับความเจริญก้าวหน้าในวิชาการทุกแขนง ดังนั้นการสร้างวัฒนธรรมการอ่านให้แก่ประชากรในประเทศจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคน และเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาบ้านเมืองดังกล่าวของกิลเลท นักวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ ที่กล่าวไว้ว่า “หากการพัฒนาเป็นเรือและการไม่รู้หนังสือเป็นสมอแล้ว เรือจะแล่นไปได้อย่างไรหากสมอยังทอดอยู่”

7. การอ่านช่วยสะท้อนสภาพสังคม หนังสือหรือวรรณกรรมเป็นผลงานที่เกิดจากความรู้ ประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เขียนย่อมได้รับอิทธิพลทางทัศนคติและความคิดจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมในยุคสมัยของผู้เขียนเอง ดังนั้นหนังสือจึงมิได้เป็นเฉพาะสื่อที่นำเสนอสาระความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนความคิดเห็นและความบันเทิงแก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่หนังสือยังเปรียบได้กับกระจกเงาที่สะท้อนสภาพความเป็นไปในสังคมด้านต่าง ๆ อีกด้วย

จากความสำคัญและประโยชน์ของการอ่านสรุปได้ว่า การอ่านมีประโยชน์และความสำคัญทั้งต่อตนเองคือช่วยให้บุคคลที่อ่านประสบความสำเร็จในการศึกษา การงาน และต่อสังคมได้เป็นอย่างดีเนื่องจากการอ่านเป็นการเสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคคลในชาติสร้างความแข็งแกร่งทางสติปัญญา

ปัญหาและสาเหตุของคนไทยที่ไม่มีนิสัยรักการอ่าน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงปัญหาและสาเหตุของคนไทยที่ไม่มีนิสัยรักการอ่านไว้ ดังนี้

ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2545 : 35 - 39) ได้กล่าวถึงปัญหาและสาเหตุของคนไทยที่ไม่มีนิสัยรักการอ่านไว้ดังนี้

1. ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน ชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ไม่จำเป็นต้องใช้การอ่านเพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต จึงหันไปทำกิจกรรมอย่างอื่นมากกว่าการอ่าน
2. ปัญหาการอ่าน คือ การอ่านหนังสือไม่ออก อ่านหนังสือไม่แตกฉานหรือบางคนอ่านได้แต่ไม่เข้าใจความหมายขาดประสบการณ์ทางด้านภาษา ทำให้มีความรู้เพิ่มเติมและไม่สนุกกับการอ่าน จึงเกิดความเบื่อหน่ายการอ่านในที่สุด
3. วัสดุสำหรับการอ่านมีปริมาณน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ ขาดการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง รูปเล่ม เนื้อหาของหนังสือไม่น่าสนใจ ขาดคุณภาพ เนื่องจากขาดนักเขียนหนังสือเฉพาะด้านต่าง ๆ ส่วนหนังสือสวยและมีราคาแพงเกินไปสำหรับผู้อ่าน ส่งผลให้ผู้อ่านไม่มีหนังสือทำให้ไม่มีนิสัยรักการอ่าน
4. ขาดการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีนิสัยรักการอ่าน ซึ่งนิสัยรักการอ่านมิได้เกิดเองโดยธรรมชาติ จำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่อายุน้อย แต่กิจกรรมเพื่อส่งเสริมและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านยังไม่ได้กระทำกันอย่างเต็มที่ เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจเด็กที่สำคัญมีความตั้งใจจริงที่จะทำงานนี้ แม้จะมีบุคลากรที่มีคุณสมบัติพอที่จะทำได้แต่ก็ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเป็นได้ค่อนข้างยากที่จะหวังให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่าน
5. ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น สายตา หู มีผลกระทบต่อความสามารถในการอ่าน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาการอ่านในลักษณะต่าง ๆ ในที่สุดก็ส่งผลทำให้ไม่สนใจอ่านและไม่เกิดนิสัยรักการอ่านในที่สุด
6. ความสามารถทางสมอง สมรรถภาพทางสมองเป็นส่วนประกอบอันจำเป็นต่อการอ่าน ที่จะส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถอ่านได้ดีหรือไม่เพียงไร หากความสามารถของสมองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ่านบกพร่องหรือพิการ จะทำให้ไม่สามารถปรับตัวอักษรได้ การพิจารณาในส่วนสมองที่เกี่ยวข้องกับภาษา อันจะส่งผลทำให้เกิดการมองเห็นที่กลับกัน
7. ความพร้อมที่จะอ่าน เด็กที่มีความพร้อมในการอ่าน ข่อมหมายถึงระดับวุฒิภาวะของเขาสามารถจะแยกความคล้ายคลึง และความแตกต่างของตัวอักษรได้ เข้าใจความหมายของคำได้ข่อมจะทำให้มีความสุขกับการอ่าน แต่ถ้าเด็กที่ยังไม่มีความพร้อม เด็กจะมีความรู้สึกว้าวุ่น

การอ่านเป็นเรื่องยาก เกือบกลัวการอ่านจนทำให้ไม่มีนิสัยรักการอ่านในที่สุด

8. สภาพอารมณ์ คนที่ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ย่อมทำให้เกิดความวิตกกังวล ขาดความอบอุ่น ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีสมาธิในการอ่าน สิ่งเหล่านั้นส่งผลต่อการสร้างนิสัยรักการอ่าน

9. สภาพทางเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของคนไทย โดยทั่วไปอยู่ในลักษณะหาเช้ากินค่ำ ชักหน้าไม่ถึงหลัง เมื่อความต้องการทางร่างกายในเรื่องของปัจจัยสี่อันเป็นความต้องการของมนุษย์ ยังไม่ได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียง ความต้องการด้านอื่น ๆ ย่อมไม่เกิดขึ้นตามไปด้วย ซึ่งรวมถึงการซื้อหนังสืออ่าน ทำให้คนไทยขาดโอกาสในเรื่องของการอ่านค่อนข้างมาก

10. อิทธิพลจากสิ่งอื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสื่อที่มีอิทธิพลและเป็นค่านิยมของครัวเรือนในปัจจุบันทำให้การอ่านเป็นข้ออ้างว่าการไม่อ่านนั้นเพราะไม่มีเวลาว่างหรือใช้ทักษะการฟัง การดูก็ได้ ไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือจึงส่งผลต่อการสร้างนิสัยรักการอ่าน

จากปัญหาและสาเหตุของคนไทยที่ไม่มีนิสัยรักการอ่านสรุปได้ว่า มีหลายสาเหตุเริ่มต้นจากครอบครัวที่พ่อแม่อ่านหนังสือไม่ออกจึงไม่สามารถที่จะปลูกฝังให้ลูกเกิดนิสัยรักการอ่าน เมื่อไม่มีนิสัยรักการอ่านก็ส่งผลต่อสถาบันทางการศึกษาเมื่ออ่านไม่ออกทำให้เกิดการเบื่อเรียน เรียนไม่ทันเพื่อน หนีเรียนคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี ก่อเหตุอาชญากรรมเพราะถูกชักจูงได้ง่าย เนื่องจากขาดความรู้

ความหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไว้ดังนี้

แม้นมาศ ชวลิต (2546 : 77) กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน (Activity for Reading Skill)

หมายถึง การกระทำต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจและเพลิดเพลินในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน พยายามพัฒนาการอ่านของตนจนเป็นนิสัย ทั้งนี้ การอ่านหนังสือเป็นทักษะสำคัญทักษะหนึ่งในชีวิตประจำวัน เพราะการอ่านหนังสือจะพัฒนาคุณภาพชีวิตของเราได้เป็นอย่างดี เมื่อคนเราอ่านหนังสือจะเกิดความสามารถสร้างความรู้ อารมณ์ จินตนาการ และ ความเพลิดเพลิน การที่เด็กจะเกิดทักษะการอ่านหนังสือได้นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งครอบครัว โรงเรียนและชุมชน ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็ก มีดังนี้

1. เข้าใจ บุคคลที่เป็นเป้าหมาย อาจเป็นคนเดียวหรือกลุ่มคนหรือคนทั่วไปให้เกิดความอยากอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่มีคุณภาพตามประสงค์หรือผู้ที่จัดกิจกรรมเห็นว่า

ควรอ่าน กิจกรรมจะชี้ให้เห็นว่าการอ่านเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญและประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมนานาประการ

2. จูงใจ ใ้บุคคลที่เป็นเป้าหมายเกิดความพยายามที่จะอ่านให้แตกฉานเพื่อจะรู้เรื่องราวอันน่ารู้ที่น่าสนใจที่มีอยู่ในหนังสือ ตามที่ผู้จัดกิจกรรมนำมากล่าวนอกจากเป็นประโยชน์แล้วยังเกิดความรู้ว่าความพยายามอ่านให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ นั้นคุ้มค่า ให้ความรู้สึกที่เป็นอิสระ ไม่เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ที่จะต้องต่อสู้เอาชนะหนังสือให้ได้ ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นให้ช่วยอ่านและการใช้คู่มือในการอ่าน เช่น พจนานุกรม ศัพท์เฉพาะวิชา เป็นต้น

3. กระตุ้น แนะนำให้อยากรู้ อยากเห็นเรื่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือมากมายหลายอย่าง อยากอ่านให้รอบรู้และลึกซึ้งเปิดความคิดให้กว้าง เมื่ออ่านเรื่องหนึ่งแล้วอยากอ่านอีกเรื่องหนึ่งต่อไป มีความรู้สึกว่าการอ่านเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันที่ขาดเสียมิได้ เกิดความรู้สึกว่าหนังสือทำทนายให้อ่าน ให้วิจารณ์ ให้ประเมินค่า ให้ออกนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ อยากเขียนหนังสือทำนองเดียวกันให้ได้ดีกว่านี้เล่มที่อ่าน

4. สร้างบรรยากาศการอ่านขึ้นในบ้าน ในโรงเรียนและในสังคมนอกจากกิจกรรมจะเข้าใจ จูงใจให้อ่าน และกระตุ้นให้เกิดความคิดกว้าง กิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะเกี่ยวข้องกับ การผลิตวัสดุการอ่านให้เหมาะสม การสร้างและปรับปรุงแหล่งวัสดุให้เพียงพอการบูรณาการ การอ่านเข้าไว้ใน การเรียน ในการเรียนการสอน และในการตัดสินใจเพื่อบำเพ็ญการต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 24 - 26) กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจ อยากรู้ อยากอ่าน จนสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย สถานศึกษาสามารถนำการอ่านเข้าไปอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ตามศักยภาพ และต้องจัดกิจกรรมการอ่านเป็นกิจกรรมเสริมนอกเวลาเรียน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอ่านอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนเป็นนิสัย กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เป็นกิจกรรมเสริมนี้อาจจัดในลักษณะรายบุคคล รายกลุ่ม หรือจัดให้กับผู้เรียนทุกคน โดยกำหนดระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน เช่น กิจกรรมสื่อสารผ่านเสียงเน้นกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนผู้นำการอ่านหรือนักเรียนที่สมัครใจเผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร หรือแสดงออกด้านการพูด โดยแต่ละคนต้องอ่านและค้นคว้าเรื่องจากแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วนำมาเล่าหรืออ่านผ่านสื่อ กิจกรรมค่ายการอ่าน เน้นกลุ่มเป้าหมายตามความพร้อมด้านงบประมาณ โดยใช้เวลาจัด 1 - 2 วันตามความเหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการอ่านตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และสร้างภาวะการณเป็นผู้นำที่ดี กิจกรรมนี้จะต้องทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจึงจะบังเกิดผลอย่างยั่งยืน

สุพรรณิ วราทร (2550 : 14) การส่งเสริมนิสัยการรักการอ่าน หมายถึง การกระทำให้เด็ก และเยาวชนสนใจ เห็นความสำคัญและชอบอ่านจนเป็นนิสัย การส่งเสริมการอ่านดำเนินการได้ หลายวิธีเริ่มตั้งแต่การสร้างบรรยากาศการอ่านในครอบครัว โดยการอ่านหนังสือเป็นแบบอย่าง จัดหาหนังสือให้เด็กเข้าถึงได้ง่ายและการอ่านหนังสือให้เด็กฟังที่บ้าน ส่วนที่โรงเรียนก็มีบทบาท สำคัญในฐานะแหล่งจัดหา บริการและจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

อัจฉรา ประดิษฐ์ (2550 : 7 - 9) การส่งเสริมนิสัยการรักการอ่าน หมายถึง การส่งเสริม การอ่านเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาต่อเนื่องยาวนาน โดยเฉพาะเด็กในวัยประถมศึกษาซึ่งเป็น รากฐานแห่งการสร้างนักอ่านในอนาคตอย่างยั่งยืน จึงควรปลูกฝังและบ่มเพาะนิสัยรักการอ่าน ตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กกำลังเป็นวัยซึ่งเปิดรับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะเป็น ความพึงใจที่ส่งผลยาวนานและเป็น ผู้ใหญ่ที่มีนิสัยรักการอ่าน

จากความหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสรุปได้ว่าเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นมาเพื่อ กระตุ้น ส่งเสริมให้เด็กเกิดความอยากอ่านหนังสือเล่มที่ตนเองสนใจและพยายามพัฒนาการอ่าน ของตนเองจนติดเป็นนิสัยซึ่งมีทั้งกิจกรรมที่กระตุ้น โสตประสาท กระตุ้นจักษุประสาท และกระตุ้น ทั้งโสตประสาทและจักษุประสาทเพื่อกระตุ้น เร้าใจ และจงใจให้นักเรียนมาอ่านหนังสือ

รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไว้ หลายท่านดังนี้

กรมวิชาการ (2546 ข : 86 - 88) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีหลายรูปแบบในที่จะกล่าวถึง นี้เป็นการรวมกลุ่มตามลักษณะกิจกรรมดึงดูดความสนใจทางประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายแห่งรวมกัน ดังนี้

1. กิจกรรมเร้าโสตประสาท ชวนให้ฟัง ใช้เสียงและคำพูดเป็นหลักเพื่อชวนให้เกิด ความสนใจอยากฟัง ได้แก่ การเล่านิทานให้ฟัง การเล่าเรื่องจากหนังสือ การแนะนำหนังสือ การได้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ ทำให้เกิดอารมณ์ในถ้อยคำ ทั้งยังทำให้มองเห็นภาพ สัมผัสได้ถึง ความหมาย ความรู้สึกนึกใจ เสียใจ รัก เกลียดชัง ในการจัดกิจกรรมซึ่งเน้นให้รู้จักเพลิดเพลินใน อรรถรสควรหลีกเลี่ยงการใช้อุปกรณ์ที่เบี่ยงเบนความสนใจไปทางอื่น เช่น ภาพ การใช้ท่าทาง ฯลฯ
2. กิจกรรมเร้าจักษุประสาท ชวนให้ดู เพ่งพินิจและอ่านความหมายของสิ่งที่เห็น กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การจัดแสดงภาพชนิดต่าง ๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพที่ตัดเก็บรวบรวมไว้จาก วารสาร หรือปฏิทิน เป็นเรื่อง เป็นชุด ภาพเขียน ภาพประกอบหนังสือ นิทรรศการหนังสือ สิ่งของ ต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงภาพ หนังสือ และสิ่งของจะมีคำบรรยายอธิบายสิ่งที่แสดงสรุปข้อคิดเห็น เกี่ยวกับการแสดงประวัติ มุ่งให้ผู้ชมใช้สมาธิในการชมเช่นเดียวกับเสียง ภาพสิ่งที่แสดงตลอดจน

คำเขียนอธิบายภาพ นอกจากเร้าจักขุสัมผัสแล้วยังมีส่วนทำให้ได้ยินเสียง ได้สัมผัส ให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ ด้วย

3. กิจกรรมซึ่งเร้าโสตและจักขุประสาทในขณะเดียวกัน ได้แก่ กิจกรรมซึ่งชวนให้ฟังและดูไปพร้อม ๆ กัน ประสานประสาททั้งองให้ทำงานร่วมกัน เช่น เล่านิทานให้ดูภาพประกอบ ซึ่งจัดเตรียมไว้โดยเฉพาะ เล่านิทานแล้วให้ดูภาพประกอบในหนังสือ ฉายภาพนิ่งซึ่งมีคำบรรยาย ฉายภาพยนตร์ ฉายแถบบันทึกเสียงและภาพ สาธิตเทคนิคบางอย่างที่นำมาจัดนิทรรศการ การจัดสถาปัตยกรรม

4. กิจกรรมซึ่งให้ผู้เป็นเป้าหมายได้ร่วมด้วย กิจกรรมลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้เป็นเป้าหมายเกิดความสุขสนทนและภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ เช่น เมื่อเล่านิทานแล้วให้ผู้ฟังวาดภาพประกอบ แสดงท่าทางประกอบ ร้องเพลงตามตัวละครในนิทาน เล่าเรื่องนิทานที่ฟังไปแล้ว ตอบคำถามเรื่องที่ฟัง แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละครหรือเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในนิทาน

แม้นมาศ ชวลิต (2546 ; อ้างถึงในสุพรรณิ วราทร และชลธิชา สุทธินิรันดรกุล. 2549 : 25) ได้กล่าวถึงการจัดประเภทของกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจโดยทางประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ดังสรุปเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. กิจกรรมเร้าโสตประสาท หมายถึง กิจกรรมที่ใช้เสียงและคำพูดเป็นหลัก ผู้ร่วมกิจกรรมใช้ทักษะการฟัง ได้แก่ กิจกรรมเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ การอ่านหนังสือให้ฟัง การแนะนำหนังสือด้วยปากเปล่า การบรรยาย การอภิปราย การโต้วาทิ และการบรรเลงเพลงดนตรีหรือร้องเพลง เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดความเพลิดเพลินในอรรถรส การจัดกิจกรรมซึ่งเน้นทักษะการฟังไม่ใช่อุปกรณ์ที่เบี่ยงเบนความสนใจไปทางอื่น เช่น ภาพ ท่าทาง ฯลฯ ยกเว้นเมื่อจำเป็นเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่เรากำลังพูดถึง

2. กิจกรรมเร้าจักขุประสาท หมายถึง กิจกรรมที่ชวนให้ดู ฟัง ฟินิจ และอ่าน ความหมายของสิ่งที่เห็น ได้แก่ การจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ อาทิ การจัดแสดงภาพถ่าย ภาพเขียน ภาพประกอบหนังสือ กิจกรรมเน้นทักษะการดูซึ่งมีการแสดงภาพ หนังสือ และสิ่งของ จะมีคำบรรยายอธิบายสิ่งที่แสดง สรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่จัดแสดงหรือประวัติความเป็นมาเฉพาะที่จำเป็นเพราะมุ่งให้ผู้ร่วมกิจกรรมใช้สมาธิในการดู

3. กิจกรรมเร้าโสตประสาทและจักขุประสาท หมายถึง กิจกรรมซึ่งชวนให้ฟังและดูไปพร้อม ๆ กัน กิจกรรมประเภทนี้สามารถดึงดูดความสนใจของเยาวชนได้ดี เพราะมีทั้งเสียงภาพและความเคลื่อนไหว ได้แก่ การเล่านิทานประกอบภาพแบบต่าง ๆ และการเล่านิทานโดยใช้โสตทัศนวัสดุประกอบ การฉายภาพนิ่งประกอบการบรรยาย การฉายภาพยนตร์ วิดิทัศน์ การสาธิต

เทคนิควิธีการ เหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริงทางธรรมชาติ และการแสดงเรื่องจากหนังสือประกอบดนตรีหรือการขับร้อง เป็นต้น

4. กิจกรรมที่ใช้ทักษะการเขียน เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยเป็นการสานต่อการอ่านหรือฟังเรื่องจากหนังสือ โดยการเขียนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การสรุปเนื้อเรื่อง หรือประเด็นสำคัญ การแต่ง ดัดแปลงหรือเรียบเรียงเรื่องใหม่ การเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านหรือได้รับฟังในแง่มุมต่าง ๆ รวมทั้งการวาดภาพประกอบเรื่อง เป็นต้น

5. กิจกรรมที่มีการปฏิบัติหรือแข่งขัน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมด้วยอย่างเต็มที่ โดยการลงมือทำทั้งเพื่อเรียนรู้ ฝึกฝน หรือการแข่งขัน กิจกรรมทำนองนี้นอกจากให้ความรู้และส่งเสริมการอ่านแล้ว ยังส่งเสริมบุคลิกภาพของผู้ร่วมกิจกรรม เช่น ช่วยให้เกิดความสนุกสนานและภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถและมีความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น การเล่านิทานแล้วให้ผู้ฟังวาดภาพหรือแสดงท่าทางประกอบ การแข่งขันร้องเพลงประกอบนิทาน การแข่งขันเล่าเรื่องที่ได้อ่าน การตอบปัญหา การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละคร และการได้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ เป็นต้น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549 : 8 - 9) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน นับว่าเป็นวิธีการที่จะช่วยสนับสนุนให้การอ่านมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นแรงจูงใจให้ผู้อ่านได้อ่านอย่างมีความสุข ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนั้นมักมีกิจกรรมที่คล้ายกันหรือซ้ำกัน อาจสรุปประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้ดังนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเน้นทักษะการอ่าน ได้แก่ การเล่านิทาน เชิดหุ่น แข่งขันตอบปัญหา Reading Rally ห้องสมุดเคลื่อนที่ ค่ายการอ่าน ขอดนิกอ่าน ฯลฯ
2. กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เน้นการเผยแพร่ข่าวสาร ได้แก่ เสียงตามสาย วันสำคัญ แหล่งความรู้ในชุมชน นิทรรศการ ฯลฯ
3. กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เน้นการแก้ไขพัฒนาและการพัฒนา ได้แก่ คลินิก-หมอน้อย พี่ช่วยน้อง ให้ความรู้การใช้ห้องสมุด แข่งขันการเปิดพจนานุกรม ฯลฯ
4. กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เน้นการพัฒนาทักษะอันต่อเนื่อง ได้แก่ หนูน้อยนักเล่าเล่าเรื่องจากภาพ จากบทเพลงสู่งานเขียน ได้วาที เรียงความยุวทูตความคิด ฯลฯ

กิจกรรมบางอย่างต้องเตรียมการล่วงหน้า เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้บุคคลเป้าหมายดำเนินการเอง ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวางกฎเกณฑ์และกติกา ประชาสัมพันธ์ หารางวัล แนะนำวิธีดำเนินการกิจกรรม เช่น กิจกรรมขอดนิกอ่าน ค่ายการอ่านและการเขียน การจัดสัปดาห์ส่งเสริมการอ่าน การจัดชมรมนักอ่าน

กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เน้นการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อให้เกิดการอยากรู้ อยากเห็น สนใจอยากอ่านหนังสือ กิจกรรมที่ห้องสมุดส่วนใหญ่จัดได้แก่ การจัดนิทรรศการ การจัดแสดงหนังสือ การเล่านิทาน การเล่าเรื่อง โดยมีภาพประกอบ มีบางกิจกรรมที่ห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่จัดเลยคือ การประกวดป้ายนิเทศส่งเสริมการอ่าน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557 : 155 - 156) การดำเนินงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนถือเป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียนที่จะต้องส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ทั้งนี้เพราะการอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถเรียนรู้ได้ สื่อสารได้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดแก่นักเรียน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นวางแผนการดำเนินงาน

เป็นการวางแผนดำเนินงานจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น โดยมีกิจกรรมการดำเนินงาน ดังนี้

1. วางแผนร่วมกับครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีนิสัยรักการอ่านและทักษะการคิด เช่น จัดทำเอกสารประกอบการขับเคลื่อน ดำเนินงาน สร้างเครื่องมือประกอบการจัดกิจกรรม จัดมุม จัดสื่อ ประชุมชี้แจง ทำปฏิทินร่วมกับครู
2. จัดระบบการใช้ห้องสมุดเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ธรรมชาติวิชาที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดและมีนิสัยรักการอ่าน
3. จัดระบบมุมหนังสือในห้องเรียน
4. รับสมัครยุวบรรณารักษ์และอาสาสมัครเพื่อช่วยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

และกิจกรรมห้องสมุด

ขั้นดำเนินงาน

เป็นการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้วางแผน โดยมีกิจกรรม ดังนี้

1. ร่วมกับครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานิสัยรักการอ่านและทักษะการคิด ตามปฏิทินแผนงานที่ได้วางไว้
2. ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ส่งแผนการใช้ห้องสมุดพร้อมระบุสื่ออุปกรณ์ที่ใช้
3. สนับสนุนการจัดมุมหนังสือที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ตามจุดต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน

ขั้นตรวจสอบการดำเนินงาน

เป็นการตรวจสอบการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมที่ได้ดำเนินงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้างจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงในส่วนการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรม โดยมีกิจกรรมดังนี้

1. ประมวลแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยแยกเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อประมวลผลการใช้ห้องสมุดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. สสำรวจความพึงพอใจของนักเรียน ครู ผู้บริหาร ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดและนิสัยรักการอ่าน

ขั้นประเมินผลการดำเนินงานและนำไปใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุง

1. ประกาศ ขก้องกิจกรรมเด่นของครูที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนการใช้ห้องสมุดในลักษณะของการให้เกียรติบัตร ในการประชุมสรุปผลผลงานในช่วง 1 ปีการศึกษา

2. สรุปและรายงานผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การบูรณาการการใช้ห้องสมุดกับการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. นำผลการดำเนินงานที่ได้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาในการจัดกิจกรรมหรือการบูรณาการการใช้ห้องสมุดกับการจัดการเรียนการสอนในรอบปีต่อไป

4. รวบรวมกิจกรรมเด่น ทั้งกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และการบูรณาการการใช้ห้องสมุดกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อเผยแพร่ต่อไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนิสัยรักการอ่าน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนิสัยรักการอ่านไว้ ดังนี้

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2546 : 146 - 171) ได้กล่าวถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนิสัยรักการอ่านไว้ดังนี้

1. รัฐบาล

รัฐบาลได้ตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่าการอ่านเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศแต่ก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศไปได้อย่างรวดเร็ว หากยังไม่แก้ปัญหาละสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับคนไทยอย่างแท้จริง ซึ่งบทบาทของรัฐบาลที่มีต่อการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านนั้นกระทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1 กำหนดนโยบายให้ชัดเจนควรเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญอย่างจริงจังและเร่งด่วนโดยมอบให้ส่วนราชการต่าง ๆ ตลอดจนภาคเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบ

1.2 ควรให้การสนับสนุนในเรื่อง

1.2.1 การจัดตั้งห้องสมุดในสถานศึกษา ห้องสมุดประชาชนและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

1.2.2 สนับสนุนให้มีการผลิตหนังสือดีที่ราคาไม่สูงมากเกินไป

1.2.3 พัฒนาคุณภาพของหนังสือในแง่เนื้อหา

1.2.4 กำหนดนโยบายที่แน่นอนในการให้บริการวัสดุการอ่านอย่างทั่วถึง

1.2.5 ให้ความร่วมมือและเป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยอื่น ๆ ระดับชาติ

1.3 กำหนดมาตรการให้สถาบันการศึกษาทุกแห่งและทุกระดับทำการสอนโดยการใช้ห้องสมุดเป็นหลัก

1.4 กำหนดให้สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการอ่าน

1.5 ให้ความร่วมมือและเป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ระดับชาติ

2. โรงเรียน

การที่ห้องสมุด โรงเรียนและทำหน้าที่เป็นแหล่งส่งเสริมการรักการอ่าน และการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองอย่างดีได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องคือ

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้รับนโยบายและดูแลควบคุมการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการส่งเสริมการรักการอ่านดังต่อไปนี้

2.1.1 กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่แน่นอนในการสอนโดยใช้ห้องสมุดให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษาควรติดตามผลการสอนของครูอย่างสม่ำเสมอ หากมีปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารควรวางแผนเพื่อแก้ปัญหาต่อไป

2.1.2 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดห้องสมุดโรงเรียนและสนับสนุนให้การดำเนินงานและการให้บริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3 จัดให้มีผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยตรงและปฏิบัติงานเต็มเวลาอย่างน้อย 1 คน โดยพิจารณาคัดเลือกจากผู้สมัครใจทำงานนี้มากกว่าใช้วิธีบังคับ และควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางด้านบรรณารักษ์ หรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับงานห้องสมุดมาบ้าง

2.1.4 ให้ครูผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดมีส่วนร่วมเห็นในการจัดงบประมาณและวางแผนการดำเนินงานห้องสมุด โดยการปรึกษาหารือร่วมกัน

2.1.5 ให้กำลังใจแก่ผู้ทำงานห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอเพราะลักษณะงานห้องสมุดเสมือนกับการปิดทองหลังพระ

2.2 ผู้รับผิดชอบงานห้องสมุด สามารถปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่นักเรียนดังต่อไปนี้

2.2.1 ยิ้มแย้มแจ่มใส เต็มใจบริการ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือนักเรียนและครูที่เข้าไปใช้ห้องสมุด

2.2.2 ขยันอดทนในการทำงาน รู้จักแบ่งเวลาในการทำงานอย่างเหมาะสม ควรมีเวลาจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านให้มาก

2.2.3 ให้ความร่วมมือกับครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ในการเตรียมการสอนโดยใช้ห้องสมุด

2.2.4 ช่วยเหลือนักเรียนในการใช้ห้องสมุดและการทำรายงาน

2.3 ครูผู้สอน มีส่วนผลักดันให้เด็กอ่านหนังสืออย่างมาก ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ห้องสมุดได้ทุกวิชา โดยร่วมมือกับครูบรรณารักษ์ การกำหนดให้นักเรียนไปศึกษาต้นคว้าเรื่องต่าง ๆ ก็เท่ากับเป็นการบังคับให้นักเรียนไปอ่านหนังสือ เมื่อทุกวิชาทำเช่นนี้เด็กต้องอ่านหนังสือมากขึ้น จนกระทั่งเคยชินกับการอ่านและการศึกษด้วยตนเอง หากครูผู้สอนมิได้มุ่งเน้นให้นักเรียนอ่านหรือศึกษาค้นคว้า ไม่นานนิสัยรักการอ่านที่ปลูกฝังมาจากครอบครัวก็จะหายไป

2.4 ครูผู้รับผิดชอบงานห้องสมุด สามารถปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่นักเรียนได้ดังต่อไปนี้

2.4.1 ยิ้มแย้มแจ่มใส เต็มใจบริการ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือนักเรียนและครูที่เข้าไปใช้ห้องสมุด

2.4.2 ขยัน อดทนในการทำงาน รู้จักแบ่งเวลาในการทำงานอย่างเหมาะสม ควรมีเวลาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านให้มาก

3. กรมการศึกษานอกโรงเรียน

บทบาทของกรมการศึกษานอกโรงเรียนต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านมีดังต่อไปนี้

3.1 จัดตั้งห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ตลอดจนจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งบริการวัสดุการอ่านและเป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน

3.2 จัดตั้งห้องสมุดเคลื่อนที่ วัสดุและสิ่งพิมพ์จากห้องสมุดประชาชนจังหวัด อำเภอ หรือส่วนกลาง นำไปบริการความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

3.3 เพิ่มปริมาณวัสดุการอ่านที่มีคุณภาพ เหมาะสมและตรงกับความต้องการของประชาชนแต่ละท้องถิ่น โดยร่วมมือกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

3.4 จัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นการจัดให้ชาวบ้าน ได้มีโอกาสใช้ทักษะการรู้หนังสือและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

4. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเป็นอีหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับคนไทย ด้วยการดำเนิน โครงการสำคัญ ๆ 5 โครงการดังต่อไปนี้

- 4.1 โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
- 4.2 โครงการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
- 4.3 โครงการประกวดการอ่านร้อยแก้ว
- 4.4 โครงการสัมมนาระดับชาติว่าด้วยการรณรงค์เพื่อพัฒนาการอ่าน
- 4.5 โครงการสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556 : 8 - 18) ได้กล่าวถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนิสัยรักการอ่านไว้ ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดนโยบายและประกาศจุดเน้นในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน
2. สนับสนุนส่งเสริม และสร้างความเข้มแข็งให้แก่เขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม
3. พัฒนาคู่มือการดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
4. วิจัยและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ
5. กำกับ ติดตาม และประเมินผลเพื่อให้การดำเนินเป็นไปตามนโยบาย
6. ขก้องเชิงดูเกียรติและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการอ่านและพัฒนาห้องสมุดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ โรงเรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1. จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน ในสังกัด

2. จัดทำแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด โรงเรียนและห้องสมุดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด โรงเรียน
4. พัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและปฏิบัติงานห้องสมุด โรงเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ประสานเครือข่ายทุกภาคส่วนเพื่อร่วมสนับสนุนการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด โรงเรียน
6. วิจัยและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการบริหารห้องสมุด โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ
7. นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน
8. ยกย่องเชิดชูเกียรติและประกาศสัมพันธภาพการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัด

สังกัด

โรงเรียน

1. จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนเกี่ยวกับนิสัยรักการอ่าน และการใช้ห้องสมุด
2. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
3. จัดทำแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
4. ดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุด 3 ดี
5. พัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
6. ประสานภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเพื่อร่วมสนับสนุนการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
7. วิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการบริหารงานห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ
8. ให้ขวัญ กำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติครู บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดสู่เป้าหมาย

หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งเสริมการอ่านมีหน้าที่กำกับดูแลติดตามตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามนโยบายตามลำดับขั้นตอนที่ตนเองรับผิดชอบเพื่อให้โครงการส่งเสริมการอ่านมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 (2557 : 20 - 21)

1. โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

โครงการ	ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต
แผนงาน	ขยายโอกาสและพัฒนาการศึกษา ผลผลิตผู้จบการศึกษา ภาคบังคับ กิจกรรมการจัดการประถมศึกษาสำหรับ โรงเรียนปกติ งบดำเนินงาน
ผู้รับผิดชอบ	นายมนต์ชัย เลี้ยงรักษา
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
ระยะเวลาดำเนินการ	1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2557

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอน ตามแนวหลักสูตรแกนกลางการศึกษา-
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ เพื่อศึกษา ค้นคว้าหา
ความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียน ครู บุคลากรมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น
ประโยชน์ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ นักเรียนต้องมีนิสัยรักการอ่าน
สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ในทุกกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ การจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน โดยเฉพาะห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่
หลากหลายด้วยหนังสือ สื่อ และกิจกรรม จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภายในโรงเรียน
ขึ้นได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่อไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จึงดำเนินงาน โครงการ
ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนให้สอดคล้องเป็นไปตามแผนงาน
ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุด (1ป 4ส) และเป้าหมายการพัฒนาโครงการส่งเสริม
นิสัยรักการอ่านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2557 -2561

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
ของโรงเรียน

2. เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของ
โรงเรียนให้สอดคล้องเป็นไปตามแผนงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุด (1ป 4ส)
และเป้าหมายการพัฒนาโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2557 - 2561

3. เพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดและสอดคล้องกับนโยบายห้องสมุด 3 ดี

เป้าหมาย

ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน จำนวน 130 โรงเรียน

กิจกรรม/ปฏิทินการปฏิบัติงาน

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน
1. การประชุมคณะกรรมการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา	21 สิงหาคม 2557
2. การประชุมอบรม	5-7 กันยายน 2557

งบประมาณ

กิจกรรม	งบประมาณจำแนกตามหมวดรายจ่าย				
	ค่าตอบแทน	ค่าใช้สอย	ค่าวัสดุ	อื่น ๆ	รวม
1. การประชุมคณะกรรมการ ดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา					
2. การประชุมอบรม		74,100	20,900		5000
รวม		74,100	20,900		5000

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านปริมาณ	ด้านคุณภาพ
ครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดประจำ โรงเรียน จำนวน 130 คน	1. ครูบรรณารักษ์สามารถจัดทำข้อมูลสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ภายในห้องสมุด 2. สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามนโยบาย สพฐ.

2. นโยบายและหลักการ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงนโยบายและหลักการโรงเรียนส่งเสริมการอ่านไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556 : 8 - 18) ได้กล่าวถึงนโยบายและหลักการ โรงเรียนส่งเสริมการอ่านไว้ ดังนี้

1. แผนงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

1.1 ปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืน

1.2 เสริมสร้างภาคีเครือข่ายให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

1.3 สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้โดยเฉพาะห้องสมุดให้เอื้อต่อการอ่านของนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และชุมชน และให้มีการบูรณาการการอ่านกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร

1.4 ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชูเกียรตินักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ รวมทั้งชุมชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.5 สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

2. เป้าหมายการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน พ.ศ. 2557 - 2561

เป้าหมายการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน พ.ศ.

2557 - 2561 ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

2.1 คุณภาพผู้บริหาร

2.2 คุณภาพครู

2.3 คุณภาพนักเรียน

2.4 คุณภาพโรงเรียน

ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายเป็น 2 ระยะ คือ เป้าหมายปีงบประมาณ 2561 และเป้าหมายปีงบประมาณ 2557 - 2558 มีรายละเอียด ดังนี้

คุณภาพผู้บริหาร

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561

1. ผู้บริหารสามารถบริหารแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล
2. ผู้บริหารเป็นผู้นำในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและส่งเสริมการใช้ห้องสมุด
3. ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการอ่านและการใช้ห้องสมุด
เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2557 - 2558
 1. ผู้บริหารจัดให้มีแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ที่สนองแผนงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด (1ป 4ส) ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
 2. ผู้บริหารกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ที่สนองแผนงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ในรูปของคณะกรรมการ
 3. ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุน จัดหาวัสดุครุภัณฑ์ และทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดที่เหมาะสมและเพียงพอ
 4. ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นไปตามเป้าหมาย
 5. ผู้บริหารสร้างและพัฒนาเครือข่ายส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
 6. ผู้บริหารเป็นผู้นำในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการใช้ห้องสมุด
 7. ผู้บริหารมีนิสัยรักการอ่านและใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน
คุณภาพครู
เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561
 1. ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์สามารถบริหารงานห้องสมุดและจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
 2. ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์มีสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่มีคุณภาพและหลากหลาย
 3. ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์ ศึกษา วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

4. ครูผู้สอนบูรณาการการอ่านและการใช้ห้องสมุดในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ที่ตนเองรับผิดชอบ

5. ครูผู้สอนประสานงานกับครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์ใน
การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ

เป้าหมายปีงบประมาณ 2557 - 2558

1. ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์ทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้
ความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุดและการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์มีความสามารถในการบริหารงาน
ห้องสมุด

3. ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์มีความสามารถในการจัดกิจกรรม
ส่งเสริมการอ่าน

4. ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์จัดทำสรุปและรายงานผลการจัด
กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

5. ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้
ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้

6. ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการบูรณาการการอ่านอย่างต่อเนื่อง
โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน

คุณภาพนักเรียน

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561

1. นักเรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนและเป็นบุคคลแห่ง
การเรียนรู้

2. นักเรียนมีความสามารถในการประเมิน เลือกรับ และใช้ประโยชน์จาก
สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม

3. นักเรียนมีจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของการใช้ห้องสมุด และทรัพยากร
สารสนเทศ

เป้าหมายปีงบประมาณ 2557-2558

1. นักเรียนมีเป้าหมายในการอ่าน สามารถคิดรูปแบบ กิจกรรมส่งเสริมนิสัย
รักการอ่านด้วยตนเอง

2. นักเรียนใช้เวลานอกเวลาเรียนในการอ่านหนังสือเฉลี่ยอย่างน้อยวันละ
60 นาที

3. นักเรียนเลือกอ่านหนังสืออื่นนอกจากหนังสือแบบเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์ขั้นต่ำของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. นักเรียนมีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. นักเรียนใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 10 ต่อปี และร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ

คุณภาพโรงเรียน

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561

1. โรงเรียนทุกแห่งมีห้องสมุด 3 ดี ที่ทันสมัยและมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของโรงเรียนและให้บริการแก่นักเรียน ครู ผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน

เป้าหมายปีงบประมาณ 2557 - 2558

1. โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 30 พัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุด 3 ดี ที่ทันสมัย และมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและอย่างน้อยร้อยละ 10 สามารถเป็นต้นแบบได้

2. โรงเรียนทุกแห่งมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่านและการเรียนรู้

3. โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 30 มีห้องสมุดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อให้บริการแก่ผู้ปกครองและชุมชน

4. โรงเรียนทุกแห่งมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด

การประเมินโครงการ

ความหมายของโครงการ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาให้ความหมายของโครงการไว้ ดังนี้

สุวิมล ทิรกานันท์ (2545 : 17) ให้ความหมายของคำว่า โครงการ หมายถึง แผนย่อยที่แผนปฏิบัติการและถูกจัดทำขึ้นในลักษณะเป็นรูปธรรม มีความชัดเจนในระดับที่สามารถนำไปเป็นแนวในการปฏิบัติได้อย่างดี

เยาวตี ราชชัฎกุล วิบูลย์ศรี (2546 : 79) ให้ความหมายของคำว่า โครงการ หมายถึง งาน หรือส่วนหนึ่งของงานที่ต้องกระทำให้สำเร็จตามเป้าหมายภายในระยะเวลาและวงเงินงบประมาณ ที่กำหนดไว้ โดยให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

สมคิด พรหมจู้ (2550 : 23 - 24) ให้ความหมายของคำว่า โครงการ หมายถึง หน่วยของ แผนงานกลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มี ความเป็นเอกเทศและแต่ละกิจกรรมมีเป้าหมายเดียวกัน มีลักษณะที่เด่นชัดมีการกำหนดเวลาเริ่มต้น และเวลาสิ้นสุดโครงการและมักจะเป็นงานพิเศษต่างจากงานประจำ โครงการจะประกอบด้วยงาน และกิจกรรม

จากความหมายของโครงการสรุปได้ว่าโครงการ หมายถึง งานที่กำหนดไว้ตามลำดับ ก่อนหลังหรือความสำคัญ ซึ่งมีระยะเวลา งบประมาณ และเป้าหมายเป็นตัวกำหนดให้ การดำเนินงานชัดเจนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้งานประจํานั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ความหมายของการประเมิน

มีนักวิชาการและนักการศึกษาให้ความหมายของการประเมินไว้ ดังนี้

สมคิด พรหมจู้ (2550 : 37) ให้ความหมายของคำว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการ ที่ก่อให้เกิดสารสนเทศเพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพสูง

พิชญ พงศ์ศรี (2551 : 4) ให้ความหมายของคำว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการ ตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยการนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนด

สุพักตร์ พิบูลย์ (2551 : 72 - 73) ให้ความหมายของคำว่า การประเมิน มีกลุ่มผู้ให้ ความหมายของการประเมินอยู่ 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มองการประเมินเสมือนกับการวัดผล เช่น การตัดสินผลการเรียนที่ได้จากคะแนนการทดสอบ การสร้างแบบประเมินพฤติกรรมของครู แล้วนำไปให้นักเรียนตัดสินให้คะแนนครูในแต่ละด้าน กลุ่มที่ 2 มองว่าการประเมินเป็น การให้บริการ เช่น เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของลูกค้า ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มต่าง ๆ กลุ่มที่ 3 มองว่าการประเมิน เป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เช่น การประเมินเพื่อรับรองวิทยฐานะในอนาคตโดยอาศัยความรู้สึกของตนเองเป็นเกณฑ์และกลุ่มที่ 4 มอง การประเมินว่าเป็นกระบวนการที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

จากความหมายของการประเมินสรุปได้ว่า การประเมิน หมายถึง การตัดสินคุณภาพของ สิ่งต่าง ๆ ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับใดซึ่งมีสารสนเทศมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ความหมายของการประเมินโครงการ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

ทวีป ศิริรัมย์ (2544 : 114) ให้ความหมายของคำว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการแสวงหาสารสนเทศ เพื่อกำหนดคุณค่าของสิ่งใด ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างเป็นระบบระเบียบและมีหลักเกณฑ์ที่สมเหตุสมผลและเชื่อถือได้

ประชุม รอดประเสริฐ (2549 : 73) ให้ความหมายของคำว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และบรรลุถึงเป้าหมายนั้นด้วยดีมากน้อยเพียงใด

สมคิด พรหมจ้อย (2550 : 37) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ/แผนงาน กล่าวคือ แผนงาน/โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงานหรือไม่เพียงใด ทำให้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินกำลังดำเนินการอยู่และการประเมินหลังการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

จากความหมายของการประเมินโครงการสรุปได้ว่าการประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ ว่าดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาและปรับปรุง

ประเภทของรูปแบบ ประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

ณรงค์ นันทวรรณนะ (2547 : 128 - 129) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. ช่วยให้แผนมีความชัดเจน โดยบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องมีความเข้าใจและรับรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน
2. ช่วยให้การปฏิบัติตามแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้จัดและใช้ทรัพยากร ได้อย่างเหมาะสมในการปฏิบัติงานรวมทั้งมีรายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ ในการใช้อย่างชัดเจน
3. ช่วยลดความซ้ำซ้อนตามภารกิจของหน่วยงานย่อยในองค์กรซึ่งจะส่งผลให้ลดหรือขจัดความขัดแย้ง ทำให้บุคลากรมีความสามัคคีเพราะได้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับภารกิจตามความรู้ความสามารถ

4. สร้างความมั่นใจให้ทั้งฝ่ายจัดทำและฝ่ายปฏิบัติตามแผน
5. สามารถควบคุมแผนได้ง่าย เพราะมีการจัดแยกงานออกเป็นส่วน ๆ ตาม

ลักษณะเฉพาะ

เขาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2549 : 93-94) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถรับรองคุณภาพการให้บริการในระดับหนึ่งได้ ด้วยเหตุนี้องค์กรที่เป็นเจ้าของโครงการต่าง ๆ จำนวนมากจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องใช้วิธีประเมินโครงการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนทั่วไปด้วย

2. การประเมินให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักเชิงประจักษ์จากสภาพการที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนที่ด้อยโอกาส จาก การประเมินโครงการดังกล่าว ย่อมทำให้ทราบว่าผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการนี้มีจำนวน เพียงพอหรือไม่ เด็กนักเรียนที่เข้ารับบริการจากโครงการประเภทนี้มีความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่ใน ด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้หาทางปรับปรุงหรือแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไปในโอกาสต่อ ๆ ไป

3. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะอนุมัติงบประมาณให้แก่โครงการใด ๆ จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการอนุมัติงบประมาณ ให้แก่โครงการใด ๆ ทางสำนักงบประมาณแผ่นดินก็มักจะขอข้อมูลสารสนเทศที่เป็น ผลการประเมินจากหน่วยงาน ซึ่งจัดทำโครงการเหล่านั้นไปประกอบการพิจารณาด้วยเสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดคำวิพากษ์วิจารณ์ และสอดคล้องกับความเป็นจริง

4. การประเมินชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการคัดเลือกโครงการ ตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง อันเนื่องมาจากโครงการ มีจำนวนมากมายแต่งบประมาณมีจำนวนจำกัด ดังนั้นการประเมินโครงการต่าง ๆ อย่างมีระบบและ ครบทุกขั้นตอนจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือ ซึ่งจะช่วยให้เห็นว่า โครงการใดควร จะได้รับการพิจารณาให้การสนับสนุนก่อน

5. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการ ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและ ปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน

6. การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป

สมคิด พรหมจ้อย (2550 : 23) ได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานและโครงการ
2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ
4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินโครงการต่อไป
5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร คุ่มค่ากับการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเอง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการสรุปได้ว่าประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการมีดังนี้ เป็นสิ่งที่ช่วยในการตรวจสอบและกระตุ้นให้ผู้รับผิดชอบโครงการ ได้รับทราบว่ากิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีจุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคอย่างไรเพื่อจะได้นำมาแก้ไขพัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้นเพื่อนำไปสู่การวางแผนงานในครั้งต่อไปด้วย

การประเมินโครงการแบบ CIPP Model

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ส่วนตามลำดับพัฒนาการของการดำเนินโครงการ 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินในช่วงนี้จะเป็นเพื่อวางแผนอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงาน จัดทำสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นโครงการกิจกรรม หลักสูตร ซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วน คือ

1.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินบริบทเป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดการดำเนินงาน โดยประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง

ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น วิธีการประเมินจะใช้การบรรยายและเปรียบเทียบ บัญชีนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง บริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่คาดหวังกับที่เป็นจริง รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวังดังกล่าว

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากร ที่จะใช้ในการดำเนินโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ วิธีการประเมินใช้การบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงกลยุทธ์และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การประเมินในข้อ 1.1 และ 1.2 นำไปสู่การวางแผน ซึ่งควรมีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของสิ่งที่จะดำเนินการโดยพิจารณาความสอดคล้อง ความสมบูรณ์ ประสิทธิภาพความเหมาะสมของการบริหาร ผลกระทบ และความเป็นธรรม ความเป็นไปได้ทั้งด้านแผนงาน แผนเงิน และแผนกำลังคน

2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการ อันเป็นการศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนได้ เพื่อจัดทำสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการได้อย่างทันท่วงที การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการเพื่อจะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คู่มีค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ผลกระทบของโครงการทุก ๆ ด้าน ซึ่งมักใช้เทคนิคการติดตามผลหรือประเมินผลด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จ หรือศึกษาย้อนรอย ผลการประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะคง ปรับ ขยายโครงการ หรือควรถูกโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือควรยกฐานะเป็นโครงการประจำ เป็นต้น

4. รูปแบบการประเมินประสิทธิผลการอบรม เคิร์กแพททริกได้พัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลโครงการอบรมที่เน้นการประเมินหลังโครงการฝึกอบรม โดยแบ่งการอบรมออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

4.1 การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) เป็นการประเมินปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรมโครงการว่ามีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับโครงการ เช่น หลักสูตร เนื้อหาสาระตรงกับความต้องการหรือไม่ ความคิดเห็นต่อเอกสาร สถานที่ โสตทัศนูปกรณ์ ระยะเวลาของ

การอบรมว่ามีความเหมาะสมเพียงไร วิทยากรมีความเหมาะสมเพียงไร ได้รับความรู้ทักษะในระดับใดมีความคาดหวังอย่างไรต่อการนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

4.2 การประเมินการเรียนรู้ (Learning) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม เช่น การเพิ่มขึ้นของการเรียนรู้ก่อนหลังการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม และทักษะ เป็นต้น

4.3 การประเมินพฤติกรรม (Behavior) เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อกลับไปปฏิบัติงาน เช่น การประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนหลัง โครงการฝึกอบรมว่าเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ มีการนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานได้มากน้อยเพียงไร เป็นต้น และการที่ผู้เข้ารับการอบรมจะเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานได้นั้น มีเงื่อนไข 5 ประการ คือ

4.3.1 ผู้เข้ารับการอบรมต้องปรับปรุงตนเอง

4.3.2 ผู้เข้ารับการอบรมต้องรู้จักจุดอ่อนของตนเอง

4.3.3 ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง

4.3.4 ต้องมีผู้ชำนาญที่น่าสนใจให้ความช่วยเหลือ

4.3.5 ต้องมีโอกาสที่จะทำตามความคิดที่เกิดขึ้นใหม่

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลอาจเป็นการสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดพฤติกรรมก่อน-หลังการฝึกอบรม และแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน เป็นต้น

รูปแบบการประเมินโครงการโดยใช้ CIPP Model

รูปแบบการประเมินโครงการ โดยใช้ CIPP Model

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam ; อ้างถึงในฉวีลักษณ์ มาศจรัส และเชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์ 2547 : 215 - 217) ได้เสนอรูปแบบการประเมินเรียกว่า "CIPP Model" ซึ่งเป็นตัวย่อของ Context, Input, Process และ Product การประเมินมีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมองค์ประกอบ 4 ด้าน ของ CIPP Model มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลที่ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเน้นเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ ข้อจำกัด และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ ข้อมูลทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการทำโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยเบื้องต้นว่าจะมีส่วนช่วยให้โครงการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินเกี่ยวข้องกับ

กับอัตราค่าจ้าง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพเป็นการประเมินที่ศึกษาถึงความสามารถของหน่วยงานในการจัดทำโครงการ ศึกษาถึงยุทธวิธีที่จะใช้ทำให้โครงการบรรลุ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในโครงการทุกขั้นตอน ประเมินกระบวนการ 3 ประการ คือ

3.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผน

3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อดูความสำเร็จระหว่างการปฏิบัติตามโครงการ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2550 : 84 - 85) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจของสตัฟเฟิลบีม ไว้ดังนี้

รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ สตัฟเฟิลบีม ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ (CIPP Model) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สิ่งที่ประเมินอย่างครอบคลุม เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกต่าง ๆ ของผู้บริหารที่ เรียกว่า รูปแบบการประเมินCIPP (Context Input Process Product Evaluation Model) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 และมีการปรับปรุงมาเรื่อยๆจนกระทั่งล่าสุดในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งสามารถใช้กับการประเมินโครงการ แผน นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ องค์การ และระบบต่าง ๆ ได้โดยใช้วิธีการเชิงระบบการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP อย่างถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุด ต้องลงมือประเมินตั้งแต่ก่อนเริ่มงาน ขณะดำเนินงาน และการประเมินหลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานแล้ว

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ส่วนตามลำดับพัฒนาการของการดำเนินโครงการ 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินในช่วงนี้จะเป็นเพื่อวางแผนอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงาน จัดทำสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นโครงการกิจกรรม หลักสูตร ซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วน คือ

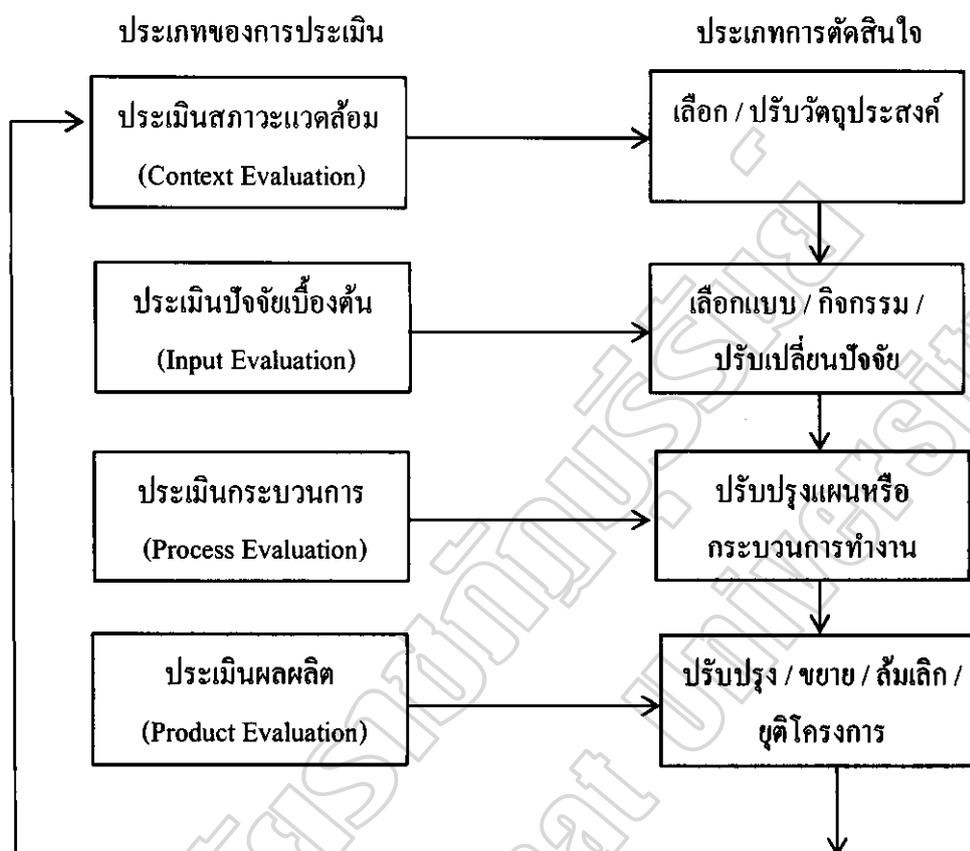
1.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินบริบทเป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดการดำเนินงาน โดยประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น วิธีการประเมินจะใช้การบรรยายและเปรียบเทียบ บัญชีนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง บริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่คาดหวังกับที่เป็นจริง รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวัง ดังกล่าว

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากร ที่จะใช้ในการดำเนิน โครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ วิธีการประเมินใช้การบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงกลยุทธ์และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การประเมินในข้อ 1.1 และ 1.2 นำไปสู่การวางแผน ซึ่งควรมีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของสิ่งที่จะดำเนินการ โดยพิจารณาความสอดคล้อง ความสมบูรณ์ ประสิทธิภาพความเหมาะสมของการบริหาร ผลกระทบและความเป็นธรรม ความเป็นไปได้ทั้งด้านแผนงาน แผนเงิน และแผนกำลังคน

2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการ อันเป็นการศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนได้ เพื่อจัดหาสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการ ได้อย่างทันท่วงที การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการเพื่อจะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ้มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ผลกระทบของโครงการทุก ๆ ด้าน ซึ่งมักใช้เทคนิคการติดตามผลหรือประเมินผล ด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จ หรือศึกษาย้อนรอย ผลการประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะคง ปรับ ขยายโครงการ หรือ ควรหยุดโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือควรยกฐานะเป็นโครงการประจำ เป็นต้น

สต๊อฟเฟิลบีม ได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังแผนภูมิที่ 2.1 (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2544 : 168)

ภาพประกอบ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสคตฟิเลบิม จากแผนภูมิที่ 2.1 จะเห็นว่าการใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป ในการประเมินโครงการเป็นรูปแบบโครงการที่ครอบคลุม วัตถุประสงค์ ปัจจัย กระบวนการ ตลอดจนผลผลิตของโครงการ ซึ่งผลการประเมินสามารถนำไปเป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการตัดสินใจในการปรับปรุงโครงการทำให้โครงการมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จำเนียร สุขหลายและคณะ (2544 : 223 - 231) ได้อธิบายการประเมินด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประเมินด้านสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสถานะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไปเป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสถานะแวดล้อมนี้มีลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ (Macro Analysis) เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมิน การบรรยาย และการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญ

สำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสถานะแวดล้อมทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลง
วัตถุประสงค์ โดยอาศัยการวินิจฉัยและการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ที่ประชุมและสถานการณ์ วิธีการประเมินสถานะแวดล้อมมี 2 วิธี คือ

1. วิธีสถานะที่ไม่แน่นอน (Contingency Mode) เป็นการประเมินสถานะแวดล้อม
เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ (Opportunities and pressure outside of the
immediate system) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนา ส่งเสริม โครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหา
ภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้าง ๆ เช่น การสำรวจงานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง การประเมิน
ค่านิยมของชุมชน ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจ สถิติประชากร ฯลฯ
การสำรวจปัญหาเหล่านี้ ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งมีประโยชน์ใน
การวางแผน โครงการต่อไป

2. วิธีสถานะที่เหมาะสมหรือสอดคล้อง (Congruence Mode) เป็นการประเมินโดย
การเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมิน
แบบนี้ทำให้เราทราบว่าวัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การประเมินสถานะแวดล้อมจะได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น
สำหรับระบบ เพื่อประโยชน์สำหรับผู้บริหารในทางปฏิบัติ สถาบันทางการศึกษาควรจะได้มีการ
การประเมินสถานะแวดล้อม เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นวิธีสถานะที่ไม่แน่นอนและ วิธีสถานะ
ที่เหมาะสมหรือสอดคล้อง การกำหนดเป้าหมายและคุณค่าของระบบ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบ
เพื่อดูว่า บรรลุเป้าหมายหรือไม่ต้องใช้วิธีสถานะที่เหมาะสมหรือสอดคล้องแต่ในสภาพของสังคมที่
มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความต้องการของบุคคล และสถานที่จะเป็นตัวหลักของ
การเปลี่ยนแปลง ดังนั้น จึงควรใช้วิธีประเมินแบบวิธีสถานะที่ไม่แน่นอนโดยใช้คำถามแบบ
“ถ้า...แล้ว” เพื่อตัดสินใจว่า เป้าหมายและนโยบายเดิมนี้ ควรจะได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ดังนั้น
ในการประเมินสถานะแวดล้อมโดยทั่วไป ควรจะใช้การประเมินทั้ง 2 แบบ เพราะวิธีสถานะ
ที่เหมาะสมหรือสอดคล้องจะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์ในขณะที่วิธีสถานะ
ที่เหมาะสมหรือสอดคล้องเป็นไปเพื่อการปรับปรุงในการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมนั้น
มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดทิศทางของหน่วยที่จะประเมิน เพื่อที่จะได้สอดคล้องกับ
นโยบายและการตัดสินใจในการบริหารของระบบ ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่าง
นักประเมินกับผู้บริหาร นักประเมินจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการตัดสินใจในปัจจุบัน และข้อมูล
ที่เกี่ยวกับ โครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าเป็นการจัดหาข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ

2.1 ความสามารถของหน่วยงาน หรือตัวแทนในการจัดโครงการ

2.2 ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

2.3 การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยนำเข้า คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตราค่าถึง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินด้านการศึกษา ผลกำไรอาจจะไม่อยู่ในรูปตัวเลขก็ได้ การประเมินปัจจัยนำเข้านี้ จะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตราค่าถึงเท่าใด วางแผนและดำเนินการอย่างไรซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยนำเข้าเป็นการทำเฉพาะกรณี ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น รูปแบบของคำถามที่ใช้ถามมีมากมาย เช่น วัตถุประสงค์จะกำหนดวิธีดำเนินการได้หรือไม่ และจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ จะดำเนินการกับยุทธวิธีที่เลือกมาได้หรือไม่ ฯลฯ คำถามต่าง ๆ เหล่านี้แสดงถึงความสำคัญของการประเมินข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า เพื่อที่จะได้เป็นตัวกำหนดยุทธวิธีเพื่อการดำเนินการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคำถามที่จะใช้มีระดับกว้าง ๆ และคำถามเฉพาะ

3. การประเมินกระบวนการ เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการคือ

3.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ มี 3 วิธี คือ

1. แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งต่อไปนี้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม บุคลากร และนักศึกษา วิธีการสื่อสาร การให้เหตุผล ความเข้าใจ และเห็นพ้องต้องกัน ในวัตถุประสงค์ของแผนการ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในแผนการนั้น และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากแผนการ ความเพียงพอของแหล่งทรัพยากร อุปกรณ์อำนวยความสะดวก บุคลากร ปฏิทินการปฏิบัติงาน เป็นต้น

2. เกี่ยวกับการวางโครงการและการตัดสินใจก่อนวางแผน โดยผู้อำนวยการระหว่างการค้าโครงการนั้น ตัวอย่างการตัดสินใจก่อนวางแผน เช่น ในโครงการพัฒนาแบบสอบซึ่งมีความจำเป็นจะต้องเลือกโรงเรียนอย่างเจาะจง สำหรับเข้าร่วมในการทดลองสร้างข้อกระทบใหม่ ๆ ของแบบสอบผู้ตัดสินใจจะสามารถจัดเตรียมวางโครงการล่วงหน้าได้ดี เมื่อมีโรงเรียนมาให้เลือก แต่ต้องเลือกเหล่านี้จะยังไม่มีความมั่นใจว่าจะมีรายชื่อของโรงเรียนที่จะสอบตามไป เมื่อโรงเรียนได้รับการติดต่อแล้ว จึงจะมีการตัดสินใจเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีความเต็มใจเข้าร่วมในการทดลองแบบสอบ ดังนั้นผู้พัฒนาแบบสอบจึงต้องเลือกโรงเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการตามแบบสุ่มตัวอย่างมากที่สุด (แบบสุ่มจะได้รับการตัดสินใจวิธีมาก่อน) และเขาต้องกำหนดตารางเฉพาะในการบริหารแบบสอบในการทดลองตามรูปแบบของแบบสอบ ดังนั้น ในโครงการส่วนใหญ่สถานการณ์จึงต้องตัดสินใจจึงมีจำนวนมาก และนี่เป็นเครื่องแสดงความที่ชัดเจนถึงความต้องการข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ

3. ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ จะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงร่างโครงการ เป็นต้นว่า มโนทัศน์ที่ต้องการสอน และปริมาณของการอภิปรายที่จะมีความหมายนี้เพื่อบรรยายว่าเกิดอะไรขึ้นจริง ๆ สารนิเทศนี้จะให้ประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดว่าทำไมวัตถุประสงค์จึงบรรลุหรือไม่บรรลุผล ส่วนประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินกระบวนการมี 4 อย่างคือ

3.1 การจัดหานักประเมินกระบวนการเต็มเวลา

3.2 เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ

3.3 การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินกระบวนการกับบุคคลใน

โครงการหรือในแผนงานเอง

3.4 การปรับปรุงโครงการร่างการประเมินอยู่เป็นนิจสิน

ในการรวบรวมสารนิเทศ นักประเมินกระบวนการต้องใช้วิธีการทั้งที่มีแบบแผนและไม่มีแบบแผน เช่น การวิเคราะห์ปฏิบัติการ การบันทึกอย่างอิสระภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงานในแต่ละวัน การสัมภาษณ์ การจัดอันดับ บันทึกกรายวันของเจ้าของโครงการ วิธีการ Semantic Differential บันทึกการประชุมคณะกรรมการ การปรับปรุงช่วยงานของ Pert และ Suggestion Boxes นอกจากตัวแปรที่สำคัญตามทฤษฎีแล้ว ผู้ประเมินกระบวนการยังอาจจะค้นหาเหตุ หรือกรณีอื่นที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม แต่เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการ ดังนั้น ผู้ประเมินจึงต้องใช้เครื่องมือใด ๆ เท่าที่จะหาได้ เพื่อสืบสาวไปถึงสิ่งที่แสดงให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง

คุณค่าของการประเมินกระบวนการ ไม่ได้อยู่ที่ความสัมพันธ์กับการประเมินอื่น ๆ เท่านั้น แต่อยู่ที่

1. การประเมินกระบวนการขึ้นอยู่กับผลประเมินบริบท หรือสภาวะแวดล้อม และการประเมินปัจจัย คือ ถ้าสามารถประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยได้ดีมาก ผู้จัดการโครงการก็มีความมั่นใจมากขึ้นในการเลือกการดำเนินการ และถ้าปรากฏความขัดแย้งน้อยก็ต้องการประเมินกระบวนการมากขึ้น นั่นคือ ถ้าการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางโครงการคลุมเครือ โครงการนั้นอาจจะเป็นหัวข้อปัญหาและบางครั้งก็เป็นเหตุแห่งความล้มเหลว ซึ่งการประเมิน-สภาวะแวดล้อมและปัจจัยจะช่วยชี้ให้เห็นและแก้ปัญหาแล้วตั้งแต่ต้น พอถึงการทำตามกระบวนการจำเป็นที่จะต้องมีย้อนกลับโดยต่อเนื่องเกี่ยวกับว่า ทำอย่างไร โครงการนั้นจึงจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้การประเมินกระบวนการจึงจำเป็นที่สุดที่สามารถกระทำหน้าที่นี้

2. การประเมินกระบวนการมีความสำคัญมากกว่าการประเมินผลผลิตในระยะแรกของการกำหนดแผนงาน แต่แนวโน้มนี้จะกลับกันถ้าโครงร่างของการพัฒนาแผนงานอาศัยการสำรวจน้อยลง แต่มีโครงร่างที่แน่นอนมากขึ้น การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิตจะขึ้นต่อกันและกัน คือ การประเมินกระบวนการจะเข้าไปมีส่วนในการแปลความสิ่งที่เกิดขึ้น และถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจะไม่สามารถตกลงใจได้ โดยไม่ทราบค่ากระบวนการนั้นให้ผลอย่างไรบ้าง การตัดสินใจออกแบบโครงร่างใหม่ หรือระเบียบปฏิบัติในกระบวนการใหม่ จึงต้องอาศัยสารสนเทศจากการประเมินผลผลิตเข้าร่วมด้วย

โดยสรุป ภายใต้การประเมินกระบวนการสารสนเทศจะถูกรวบรวมและนำเสนอเท่าที่ผู้ดำเนินโครงการต้องการสารสนเทศนั้น อาจจะบ่อยทุกวันถ้าจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาแรก ๆ ของโครงการ ทั้งนี้ การประเมินนี้ไม่เพียงแต่ให้สารสนเทศที่ต้องการแก่ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า และการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังต้องบันทึกสารสนเทศของกระบวนการสำหรับแปลความหมายของความสำเร็จของโครงการด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความจำเป็นอย่างข่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีทั่ว ๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมถึงต่อไปนี้เข้าไว้ด้วยกันคือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้กับมาตรฐานสัมบูรณ์หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

เกณฑ์นั้นอาจเป็นได้ทั้ง Instrumental Criteria หรือ Congruence Criteria ซึ่ง Scriven

ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของเกณฑ์ทั้งสอง ดังนี้

1. Instrumental Criteria จะสัมพันธ์กับความสำเร็จที่อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในที่สุด เช่น ก่อนที่แบบสอบถามถูกสร้างขึ้น รูปแบบของแบบสอบและคำถามจำนวนมากในแบบสอบนั้น จะต้องได้รับการจัดทำขึ้นก่อน หรือ ก่อนที่นักเรียนจะสามารถอ่านคำว่า “สำเร็จ” ได้อย่างเข้าใจ เขาจะต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่ เป็นความหมายของคำมาก่อน

2. Congruence Criteria จะเป็นเกณฑ์ที่เกี่ยวกับเงื่อนไขเบื้องต้นที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งอาจเป็นอัตราการออกของโรงเรียน ๆ หนึ่งที่เป็นอยู่ถูกลดลงให้ได้ระดับที่กำหนดไว้ โดยกลุ่ม นักเรียนจะต้องได้รับคะแนนจากแบบสอบที่ระบุนมากกว่าหรือเท่ากับจำนวนที่กำหนด หรือจะต้อง นำแผนการสอนใหม่เข้าไปใช้ในโรงเรียนนั้น การระบุเกณฑ์แบบนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของ ผู้ตัดสินใจโดยเฉพาะ

เท่าที่ผ่านมาการประเมินมีความหมายเพียงส่วนที่เป็นการประเมินผลผลิตเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะมีการประเมินแบบอื่นที่ต่างจากการประเมินผลผลิต แต่การประเมินเหล่านี้ก็ยังมี ความสัมพันธ์คล้ายคลึงกันมาก ทั้งการประเมินสภาวะแวดล้อมและการประเมินผลผลิต จะประเมิน สิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายโดยมีระบบ โดยที่การประเมินสภาวะแวดล้อมจะพิจารณากระบวนการ โดย ส่วนร่วม และการประเมินผลผลิตจะพิจารณาความพยายามเปลี่ยนแปลงในระบบ ดังนั้น การประเมินสภาวะแวดล้อม จึงแสดงที่สิ่งจำเพาะ ในรูปที่การประเมินผลผลิตจะนำไปใช้ใน ภายหลัง (สิ่งที่แสดงอย่างเจาะจงนั้น จะเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินความสำเร็จขั้นสุดท้ายของผลผลิต)

การประเมินปัจจัยและการประเมินผลผลิต สามารถที่จะแยกให้เห็นได้ง่าย สำหรับการ ประเมินปัจจัยจะเกิดขึ้นก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงโครงการ และการประเมินผลผลิตจะ เกิดขึ้นในระหว่างและหลังโครงการ ในขณะที่การประเมินสภาวะแวดล้อมกำหนดสิ่งจำเพาะ สำหรับการประเมินผลผลิต การประเมินปัจจัยก็แสดงสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินกระบวนการ การตัดสินใจโดยใช้การประเมินปัจจัยเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะสำหรับการวางแผน การประเมินผลผลิต ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประเมินปัจจัย คือ การประเมินความเหมาะสมของ กระบวนการที่เลือก และแผนการประเมินผลผลิต ซึ่งสามารถประยุกต์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบ ปฏิบัติได้ การประเมินผลผลิตจะสืบสาวสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วหรือกำลังจะ บรรลุ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้น ได้รับการกระทำไป ตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการควบคุมและพัฒนาการ เปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้น ได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับ

การควบคุมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการ ทำให้สามารถที่จะลงความเห็นได้ว่า การนำระเบียบปฏิบัติไปทำจริงนั้น ตรงหรือไม่กับแบบที่วางไว้และการประเมินผลผลิต ช่วยให้ตกลงใจได้ว่าวัตถุประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ สารนิเทศทั้งสองชนิดร่วมกันจะแสดงให้เห็นอย่างหนักแน่นถึงสาเหตุได้มากกว่าอันใดอันหนึ่งโดยลำพังในการตัดสินใจว่า ระเบียบปฏิบัติสมควรดำเนินต่อไป โดยมีการแก้ไขหรือว่าจะย้อนกลับไปเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ถึงแม้จะเพิ่มหน้าที่ในการควบคุมโครงการเข้ามาด้วยกัน การประเมินทั้งสองยังคงอำนวยความสะดวกและช่วยอธิบายถึงผลที่ได้จากโครงการอยู่

การประเมินผลผลิตรายงานว่า วัตถุประสงค์นั้นมีผลสัมฤทธิ์หรือไม่การประเมินกระบวนการจะแสดงให้เห็นถึงรากฐานสำหรับการแปลความหมายเหตุผลสำหรับสิ่งที่ได้มานั้นคือ ถ้าไม่ปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็จำเป็นจะต้องรู้ว่า ระเบียบปฏิบัติที่ตั้งใจไว้นั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ การประเมินกระบวนการจะให้สารนิเทศสำหรับทำความเข้าใจในข้อนี้และถ้าปรากฏผลสัมฤทธิ์ทางวัตถุประสงค์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการขยายถึงระเบียบปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้นออกมา

การประเมินรูปแบบชิป แบ่งการประเมินออกได้เป็น 4 ประเภท และเพื่อให้สอดคล้องกับระยะการวางแผนและการบริหาร โครงการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. การประเมินก่อนเริ่มโครงการ ได้แก่ การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือบริบทกับการประเมินปัจจัยในการบริหาร โครงการ

1.1 การประเมินสภาพแวดล้อมหรือบริบทของโครงการ (Context) เป็นการประเมินความต้องการและความจำเป็นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและการศึกษา ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรคทั้งในและนอกระบบสังคมปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ของโครงการ การประเมินเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งที่คาดหวังหรือปรัชญาที่อยู่นอกระบบความเชื่อเดิมอาจจะนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่หรือปรัชญาแนวทางใหม่ได้

1.2 การประเมินปัจจัยหรือทรัพยากร (Input) เป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในด้านกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ตลอดจนระบบการบริหาร ระบบการจัดการเพื่อวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดกับทรัพยากรที่มีอยู่ และเป็นทางเลือกที่มีโอกาสทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้มากที่สุด

2. การประเมินขณะดำเนินโครงการ ซึ่งในกรณีนี้คือ การประเมินกระบวนการ (Process) การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินการดำเนินงาน เมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติทั้งนี้เพื่อศึกษาถึงจุดเด่น จุดด้อย ปัญหาหรืออุปสรรคของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไรบ้างอะไรเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดหรือไม่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ กล่าวคือ การประเมิน-

กระบวนการดำเนินโครงการนั้น การพยายามตอบคำถามว่าทำไมจึงเกิดปัญหาอุปสรรคที่ไม่เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ และในกรณีที่มีปัญหาอุปสรรคจะได้ปรับปรุงแก้ไขได้ทันที การประเมินในขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทในการปรับปรุงการดำเนินโครงการ โดยตรง

3. การประเมินหลังดำเนินงาน (Product) เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่าโครงการประสบผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ การประเมินในลักษณะนี้เป็นการประเมินผลงานออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการและการติดตามผลต่อมา ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบโครงการที่ต้องทิ้งช่วงระยะหนึ่ง เช่น 1 - 2 ปี เป็นต้น การประเมินผลผลิตประกอบด้วย การประเมินผลลัพธ์ (Output Evaluation) ซึ่งในโครงการฝึกอบรมจะเน้นการพิจารณาถึงการนำผลไปใช้ในการปฏิบัติงานโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการและการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์องค์กรหรือระดับแผนงาน

นอกจากการประเมินเชิงสรุปรวบยอดทั้งโครงการตามแบบฉบับแล้ว อาจจะมีการประเมินเฉพาะเรื่องตามความต้องการในการตัดสินใจได้ เช่น การประเมินเฉพาะด้านปัจจัยซึ่งอาจแยกย่อยลงไป เป็นการประเมินเฉพาะเรื่องการเงิน บุคคล เป็นต้น หรืออาจจะมีการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ได้แล้วแต่ความต้องการที่จะใช้ผลเพื่อช่วยในการตัดสินใจ

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2554 : 147 - 148) ตัวแบบชิป เป็นตัวแบบสำหรับการประเมินผลที่สร้างขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1966 สำหรับใช้ในการประเมินผลโครงการสาขาการบริหารการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับเนื้อหา 4 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลิตภัณฑ์ โดยใช้วิธีการการศึกษาแบบเน้นกระบวนการจากปัจจัยนำเข้าเข้าสู่กระบวนการ และจากกระบวนการส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมมีการพัฒนาจนถึงการพัฒนารุ่นที่ 5 นี้กำหนดให้มีการประเมิน 10 หมวดดังนี้

1. การตัดทำข้อตกลงระหว่างผู้ประเมินกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับระเบียบวิธีงบประมาณ การวางแผนกิจกรรมร่วมกัน
2. การประเมินผลบริบท เกี่ยวกับความต้องการ ผลประโยชน์ และปัญหาภายใต้สภาพแวดล้อมที่กำหนด
3. การประเมินผลปัจจัยนำเข้า เกี่ยวกับการวางแผนกิจกรรมและงบประมาณ
4. การประเมินผลกระบวนการ เกี่ยวกับการจัดทำกิจกรรม การบันทึกผล การปฏิบัติงานและการติดตามผล
5. การประเมินผลกระทบ เกี่ยวกับผลกระทบต่อชุมชน

6. การประเมินประสิทธิผล เกี่ยวกับผลลัพธ์จากการดำเนินกิจกรรม
7. การประเมินความยั่งยืน เกี่ยวกับความต่อเนื่องในอนาคต
8. การประเมินการแพร่กระจาย เกี่ยวกับการแพร่กระจายไปยังชุมชนอื่น
9. การประเมินผลสรุปรวบยอด เกี่ยวกับสรุปผลรวบยอดจากรายงานการประเมินผล
ที่ใช้ระเบียบวิธีที่มีความแตกต่าง

10. การนำเสนอบทเรียนสุดท้าย เกี่ยวกับสิ่งที่จัดทำ ผลสำเร็จ และบทเรียนจาก
ประสบการณ์

จากรูปแบบการประเมินโครงการแบบชิป สรุปได้ว่าเป็นการประเมินที่ครอบคลุม
องค์ประกอบของโครงการทุกด้าน มีความเหมาะสมสำหรับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทั่วไปที่
ต้องการข้อมูลสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจ เพื่อให้การบริหาร โครงการมีประสิทธิภาพและ
ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการได้

4. รูปแบบการประเมินประสิทธิผลการอบรม เดิร์กแพ็ททริก ได้พัฒนารูปแบบ
การประเมินประสิทธิผลโครงการอบรมที่เน้นการประเมินหลังโครงการฝึกอบรม โดยแบ่ง
การอบรมออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

4.1 การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) เป็นการประเมินปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้ารับ
การอบรมโครงการว่ามีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับ โครงการ เช่น หลักสูตร เนื้อหาสาระตรงกับ
ความต้องการหรือไม่ ความคิดเห็นต่อเอกสาร สถานที่ โสตทัศนูปกรณ์ ระยะเวลาของการอบรมว่า
มีความเหมาะสมเพียงไร วิทยากรมีความเหมาะสมเพียงไร ได้รับความรู้ทักษะในระดับใดมี
ความคาดหวังอย่างไรต่อการนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

4.2 การประเมินการเรียนรู้ (Learning) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับ
ผู้เข้ารับการอบรม เช่น การเพิ่มขึ้นของการเรียนรู้ก่อนหลังการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ ความคิด
ทัศนคติ ค่านิยม และทักษะ เป็นต้น

4.3 การประเมินพฤติกรรม (Behavior) เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
เมื่อกลับไปปฏิบัติงาน เช่น การประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนหลัง โครงการฝึกอบรมว่า
เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ มีการนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ในการปฏิบัติงาน
ได้มากน้อยเพียงไร เป็นต้น และกรณีที่ ผู้เข้ารับการอบรมจะเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานได้นั้น มี
เงื่อนไข 5 ประการ คือ

- 4.3.1 ผู้เข้ารับการอบรมต้องปรับปรุงตนเอง
- 4.3.2 ผู้เข้ารับการอบรมต้องรู้จักจุดอ่อนของตนเอง
- 4.3.3 ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง

4.3.4 ต้องมีผู้อำนวยการที่น่าสนใจให้ความช่วยเหลือ

4.3.5 ต้องมีโอกาที่จะทำตามความคิดที่เกิดขึ้นใหม่

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลอาจเป็นการสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดพฤติกรรมก่อน-หลังการฝึกอบรม และแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงานเป็นต้น

รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Rational and Model of Evaluation) เป็นแนวคิดการในระดับชั้นเรียน โดยมีลำดับขั้นดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนแล้วผู้เรียนควรเกิดพฤติกรรมใดหรือสามารถทำอะไรได้บ้าง วัตถุประสงค์ควรมุ่งเน้นที่การกำหนดพฤติกรรมซึ่งสังเกตเห็นได้ชัดเจน ที่เรียกว่าวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ขั้นที่ 2 กำหนดเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนรู้แล้วจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 1

ขั้นที่ 3 หารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ตามที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นที่ 4 มาตรการในการตรวจสอบหลังสิ้นสุดการเรียนการสอน ว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อใด และมีวัตถุประสงค์ข้อใดที่ผู้เรียนยังไม่เกิดการเรียนรู้

โดยสรุปการประเมินตามความเห็นของไทเลอร์ หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งที่ผู้เรียนสามารถทำได้จริงหลังจากจัดการเรียนการสอนแล้ว กับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมซึ่งกำหนดไว้ก่อนการจัดการเรียนการสอนนั้น ๆ

รูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach's Concept and Model)

รูปแบบการประเมินของครอนบาค เน้นในเรื่องการประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ครอนบาคเห็นว่าการประเมินโดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนยังไม่เหมาะสมเพียงพอ ที่จะนำผลการประเมินนั้นไปปรับปรุงหลักสูตร รูปแบบของครอนบาคเหมาะที่จะนำมาใช้ในการประเมิน โครงการประเภทฝึกอบรมที่มีจุดมุ่งหมายของการประเมิน 3 ประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงหลักสูตร การประเมินโครงการจะนำไปสู่การตัดสินใจว่าวัสดุการเรียนการสอนของโครงการฝึกอบรมที่ใช้อยู่ น่าพอใจหรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องแก้ไข
2. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล การประเมินจะทำให้ทราบถึง

ความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อนำมาใช้ประกอบในการวางแผนการสอน การคัดเลือกและการจัดกลุ่มผู้เรียน ตลอดจนให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียน

3. เพื่อจัดระบบในการบริหารงานงานฝึกอบรม การประเมินจะทำให้ทราบว่าการจัดการบริหารงานของฝ่ายฝึกอบรมดีแล้วหรือยัง วิทยากรหรือผู้สอนแต่ละคนมีประสิทธิภาพหรือไม่

ครอนบาค มีความเห็นว่า การประเมินไม่ควรใช้การทดสอบอย่างเดียว ควรมีมาตรการอื่นประกอบด้วย โดยได้เสนอแนวทางการประเมินเพิ่มเติม 4 แนวทาง คือ

1. การศึกษากระบวนการ (Process Studies) ได้แก่ การศึกษาสภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เช่น การที่นักเรียนทำแบบฝึกหัดไม่ถูกต้อง การสังเกตผลการใช้สื่อ การซักถามนักเรียนขณะดำเนินการสอนหรือขณะให้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ สามารถนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงรายวิชาได้อย่างดี

2. การวัดศักยภาพของผู้เรียน (Proficiency Measurement) ครอนบาคให้ความสำคัญต่อคะแนนรายช้อยมากกว่าคะแนนจากแบบทดสอบทั้งฉบับ ให้ความสำคัญต่อการสอบเพื่อวัดสมรรถภาพของผู้เรียนระหว่างการเรียนการสอนมากกว่าการสอบปลายภาคหรือปลายปี

3. การวัดทัศนคติ (Attitude Measurement) เป็นผลจากการจัดการเรียนการสอนส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ การวัดทัศนคติทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม และอื่น ๆ

4. การติดตามผล (Follow - up Studies) เป็นการติดตามผลการทำงาน หรือเลือกศึกษาในสาขาต่าง ๆ รวมถึงการให้บุคคลที่เรียนในระดับชั้นพื้นฐานที่ผ่านมาแล้ว ประเมินข้อดีและข้อจำกัดของวิชาต่าง ๆ ว่าควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมอย่างไร เพื่อช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงรายวิชาต่อไป

รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Ideologies and Model)

รูปแบบการประเมินเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดของไทเลอร์และครอนบาคเข้าด้วยกัน โดยได้จำแนกประเภทของการประเมินออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. การประเมินยึดเป้าหมายของหลักเป็นการประเมินที่ใช้เป้าหมายของโครงการเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการดำเนินการนั้นบรรลุเป้าหมายของโครงการหรือไม่ โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ระยะ คือ

1.1 การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) มีเป้าหมายของการประเมินเพื่อหาข้อดี ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินโครงการระยะต่อไป

1.2 การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) มีเป้าหมาย คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว ซึ่งเป็นตัวชี้วัดคุณค่าความสำเร็จของโครงการ ที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

2. การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายเท่านั้น แต่จะนำผลกระทบอื่น ๆ มาร่วมพัฒนาในการตัดสินใจคุณค่าด้วยระบบคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่สามารถรวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความซับซ้อน ดังนั้นการประเมินตามแนวทางนี้ควรที่จะมีการออกแบบการประเมินให้มีความยืดหยุ่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่าอันจะช่วยส่งเสริมให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพ ในส่วนที่จะใช้ข้อมูลสารสนเทศที่สอดคล้องกับความ-เป็นจริงมากกว่า แต่มีความยุ่งยากที่เกิดขึ้น คือ การพิจารณาอย่างครอบคลุมในการดำเนินการโครงการใด ๆ ที่ตัวชี้วัด เกณฑ์ และเครื่องมือ ที่ใช้ในการประเมินจะระบุเป็นแนวทางที่ชัดเจนได้ค่อนข้างยาก

นอกจากนี้ สกริฟเวน (Scriven) ได้จำแนกการประเมินตามสิ่งที่ประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา หรือประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการประเมินวิธีการนี้เป็นการประเมินเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเริ่มดำเนินการโครงการ

2. การประเมินความคุ้มค่า (Payoff Evaluation) เป็นการประเมินในส่วนที่ผลของการดำเนินโครงการมีต่อผู้รับบริการจากโครงการ

จากประเภทรูปแบบของรูปแบบการประเมินโครงการสรุปได้ว่าประเภทรูปแบบของรูปแบบการประเมินโครงการมีดังนี้ เป็นสิ่งที่ช่วยในการตรวจสอบและกระตุ้นให้ผู้รับผิดชอบโครงการได้รับทราบว่าการกระทำแต่ละกิจกรรมมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไรเพื่อจะได้นำมาแก้ไขพัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้นเพื่อนำไปสู่การวางแผนงานในครั้งต่อไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

มัลลิกา คงพันธุ์ (2548 : 84 - 85) ได้ได้ศึกษาผลการประเมิน โครงการรณรงค์ส่งเสริม การอ่านในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่าสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีในภาพรวมมีปัจจัยพื้นฐานด้านสภาพแวดล้อมของ โครงการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาองค์ประกอบพบว่าความต้องการ ความจำเป็นของโครงการความเป็นไปได้ของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ ความพร้อมและ ทรัพยากรของโครงการอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการ โครงการ รณรงค์ส่งเสริมการอ่านมีเกณฑ์อยู่ในระดับมากและด้านผลผลิตของโครงการอยู่ในระดับมาก

แววตา พญา (2550 : 96 - 98) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรัก การอ่านของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านบริบทและ ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการประเมิน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 ด้านผลผลิตเมื่อเทียบกับเกณฑ์ คือ ร้อยละ80 พบว่า อยู่ในระดับพอใช้ (ร้อยละสะสม 88.00)

สุธัมมา เพ็ชรเจริญ (2555 : 67 - 70) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรัก การอ่าน ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้านบริบท ภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการประเมินรายข้อพบว่าอยู่ระดับมากทุกข้อ 2) ผลการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้านปัจจัยการนำเข้าภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการประเมินรายข้อพบว่าอยู่ระดับมากทุกข้อ 3) ผลการประเมินโครงการส่งเสริม นิสัยรักการอ่านด้านกระบวนการภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการประเมินรายข้อพบว่า อยู่ระดับมากทุกข้อ 4) ผลการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้านผลผลิตภาพรวมอยู่ ระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการประเมินรายข้อพบว่าอยู่ระดับมากทุกข้อ

จักรพันธ์ ติงเรียน (2555 : 104 - 106) ได้ศึกษาเรื่อง ประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรัก การอ่านในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1) การประเมินด้านสภาพแวดล้อมของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้เรียนและข้อที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรัก

การอ่าน 2) การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือบุคลากรที่ร่วมโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เช่นผู้บริหาร ครูผู้สอน ครูผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 3) การประเมินด้านกระบวนการของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือคณะกรรมการและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 4) การประเมินด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือหลังการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแล้วนักเรียนได้เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือนักเรียนได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านไปเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

จันจิรา คุณทธิ (2555 : 139 - 149) ได้ศึกษาผลการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบริบทอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก

ธรรมพร แจ็งกติกการ (2555 : 67 - 68) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการรักการอ่านสถานผู้ฝันของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลการศึกษาพบว่าการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อม มีความเหมาะสมและการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

เบลน (Blain, 1983) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเด็กที่มีประสบการณ์ในการอ่านและไม่มีประสบการณ์ในการอ่านของเด็กวัยก่อนเรียน โดยศึกษาเปรียบเทียบจากอายุ ภูมิหลัง ความสามารถในการอ่าน ความแตกต่างของปัญหาที่เกี่ยวกับความสามารถในการอ่าน การวิเคราะห์คำศัพท์และศึกษาบทบาทของผู้ปกครองว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมในบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมในการอ่านมากน้อยเพียงใด อะไรคือสาเหตุที่ทำให้เด็กสามารถอ่านได้ก่อนวัยเรียน ผู้วิจัยได้จำแนกเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการอ่านและกลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์ในการอ่าน

โดยใช้แบบทดสอบและแบบประเมินผลเด็กกลุ่มละ 10 คน แล้วจึงสัมภาษณ์ครูและผู้ปกครอง ผู้สอนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มผลการศึกษพบว่า เด็กที่มีประสบการณ์ในการอ่านมีความสนใจใน เรื่องราวที่มีสาระยุ่งยาก ให้ความสนใจข้อมูลข่าวสาร ชอบอ่านหนังสือที่มีข้อเท็จจริง พจนานุกรม สารานุกรม เด็กกลุ่มนี้จะมีความคิดดีเลิศ เป็นเด็กที่สมบูรณ์ทุกด้าน มีความร่าเริง และมีการปรับตัว ได้ดีกว่าเด็กที่ไม่มีประสบการณ์ในการอ่าน

โรแลนด์ โค (Rolando.1985) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการที่จะทำให้เด็กสนใจในการอ่าน หนังสือ โดยทำการทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเมืองมอนทานาวิธีการคือ จะแบ่งกลุ่ม ตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านกลุ่มละ 1 กิจกรรม คือ การเล่านิทาน การให้เด็กอ่านหนังสือเอง และการฉายสไลด์ประกอบเสียงเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ โดย หนังสือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเป็นหนังสือชื่อเดียวกันคือ “the wild swans” เมื่อจัดกิจกรรมเสร็จ จะมีการทดสอบว่ากลุ่มใดสนใจและจำเรื่องราวหนังสือได้มากที่สุดผลปรากฏว่าการให้เด็กอ่าน หนังสือเองและการฉายสไลด์ประกอบเสียงเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ จะก่อให้เกิดความสนใจและจำเรื่อง ได้มากกว่าการเล่านิทาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การประเมิน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีความจำเป็นเพราะมีการประเมินครอบคลุมทุกด้าน เช่น วัตถุประสงค์ของโครงการ ทรัพยากรที่ใช้ใน โครงการ และโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ยังเป็น โครงการที่ต้องมีการประเมินอย่างแท้จริง เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้มุ่งสู่ ความสำเร็จของงานและนักเรียนมีนิสัยรักการอ่านใฝ่เรียนใฝ่รู้บรรลุตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญอีกด้วย